

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 2

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

26. JANUÁRA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: Ivan Lužák

Kde sme nechali...

Rozmýšľam, čo je vlastne tým, po čom prahli dávni mudrci, čo je tá vzácna bylina, ktorú hľadal bájny Gilgameš, čo je ten pevný bod, o ktorý prosil Grék Archimedes, čo je tou modrou kvetinou, ktorú ospieval Novalis a za ktorou sa o storočie po ňom na alpských ľadovcoch naťahoval mladý Hesse. Čo je vlastne tým, čo nám tak žalostne chýba vo vnútri, čo zahrieva chladné zimné dni ako februárové slnko, čo naplní pustú ľudskú dušu ako keď sa odrazu ako do žíl krv - do prázdnych stružiek v krajine nahrnie voda. Čo je ten zázračný šém, ktorý otvára človeku oči a naplňa ho, ktorý ho motivuje k hĺbeniu studní a

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

staveniu májov, ktorý ho zasycuje ako rajská manna, a predsa sa tým nikdy nemôže úplne zasýtiť. Čo je tá opojná vôňa hustých záhrad a nádhery októbrovej oblohy čnejúcej nad lipiny ako vzácne klenotnice. O čom spievali dávni kobzari, o čom v prítomí tieňov tryskajúcich fontán recitovali verše perzskí básnici, čo vábi v májových nociach von a za čím plačú vyprahnuté ľudské oči. Čo je to?

Čo je tá gravitačná sila, bez ktorej planéta ľudského vnútra nevie žiť? Bez čoho nemá zmysel žiadna naša činnosť a čo dáva energiu a túžbu celému ľudskému konaniu. Čo chodí zavše v noci klopať do okien a túžba po tom vyháňa mladých srncov z listnatého hája. Čo vie byť také silné, že ženie človeka po hladine, čo ho dovedie tam, kde by podľa zákona logiky už dávno nemal byť a kde by mu nemali stačiť zásoby ani sily. Čo hnao kniežatá cvalom cez lesklé planiny a kopce zvlhnené ako hnedá srst' zvoniacich čried, čo sýtilo apoštolov a čo sa prenášalo dotykom rúk ako vzácne dedičstvo. Na čo je krátka každá skepsa a čo sa vleje človeku do duše ako najvzácnejší prvý jarný prebudený vodopád. O čom sa rodili bolestné ľudové piesne a bola v nich

krása, ktorú dávni ľudia vynášali so sebou na polia a na pastvy, keď im boli bratmi potoky, topole, javory a brezy.

A tak nejak neoddiskutovateľne To je.

Láska pozývajúca, vznešený Kráľ, ktorý by mohol zahrnúť nevďačného poddaného a on ho miesto toho verne čaká, pozýva a spasí. Láska tajomná a krehká, ako princezná v nedostupnej veži v dávnych príbehoch.

Ale ako je to všetko vlastne možné. Ako je možné, že napriek vznešenosti toho, je človek schopný sa od toho odvrátiť.

Ako je vlastne možné, že človek žije tak málo. Že sa uspokojí s takou malou mierou lásky, s takou malou ochotou urobiť niečo veľké a obetovať sa pre niečo, veď ak je niečo skutočne hodnotné, žiadna obeta ho nevie vyčísliť a žiaden dôvod nevie človeka pri ceste za tým zadržať.

Ako je teda možné, že naša civilizácia mohla na to rezignovať. Že aj keď má všetko na dlani, nemá nič v srdci.

Dá sa vôbec to, čo sme niesli ako vzácny balvan, stratiť ako kamienok?

A tak sa zrazu zmätená ako po vystúpení na nesprávnej stanici pýtam, kde sme nechali lásku. Kde sme nechali niečo také prirodzené pre všetky krajiny na východ od nás, ako je láska k vlasti. Kde sme nechali hrdosť na ňu a obyčajný, vľúdny cit k nej, ktorý bol samozrejmosťou identity každého človeka. Kde sme nechali synovstvo a bratstvo s ňou.

A keď je láska taká obrovská a vzácna a keď o nej vieme - prečo viac nebojujeme, nekričíme, neplačeme...

To život stojí za tak málo?

Kde sme ju vlastne nechali.

A či nie je rozumnejšie vrátiť sa - ako po kus vlastného života...

Predstavme si, že chceme dosiahnuť špičkový výsledok v určitej oblasti. Jedno, či to má byť šport, veda, umenie alebo politika. No pre názornosť sa zastavme pri športe. Čo v športe znamená dosiahnuť vrcholový výkon, potreba nikomu obzvlášť popísať. Predchádza mu niekoľkokrátový každodenný tvrdý tréning, neraz od útleho detstva, a odmena prichádza až po rokoch driny.

V športe určite neplatí, že väčšie zľavenie z kritérií a nárokov zodpovedá vyššiemu výkonu a dosiahnutým výsledkom.

Práve tak je to aj vo vede a umení. Iba pripravenému, teda vzdelanému, rozhladenému a talentovanému majstrovi sa stáva, že jeho výtvor navštívi pravda a krása. Aj keď sa jeho majstrovstvo v konečnom dôsledku javí ako ľahká tanečná kreácia, umožnila ho predchádzajúca vytrvalá námaha. Lebo talent je iba predpoklad, nie záruka jedinečného výsledku.

Skúste si obuť olovené topánky a pravidelne v nich chodiť či dokonca behávať. Keď ich potom zhodíte z nôh, dostaví sa vám pocit, že lietate.

Prečo by to nemalo platiť s každou záťažou - intelektuálnou, ale aj, a predovšetkým, duchovnou?

No čuduj sa svete, v duchovnom svete nepozorujeme analógiu s vrcholovým športom. Naopak, akoby sa každý usiloval zbavovať na tréningu čím viac záťaže.

Už nekráčame strmo do kopca na

svätú omšu ku kostolu. A veď sa pozrite na staré schody, ktoré vedú k chrámom za dedinou, ktoré často oŕivajú iba na sviatky - sú celé preliačené, ako sa do nich po stáročia opierali chodidlá našich predkov! Stúpali po nich v drevákoch,

Nový svetový poriadok

TEODOR KRIŽKA

topánky si obúvajú až pred kostolom, aby si ich nezašpínili a nezodrali.

Pri svätej omši stáli, obrátení spolu s kňazom nie k sebe navzájom, no k Bohu. K prijímaniu prístupovali na kolenách. Ktože by sa opovážil otrčiť dlane po Telo Kristovo...

Ale kostoly boli plné veriacich, ich vrúcnych modlitieb a spevu, od ktorého sa chvelo aj sklo na oknách.

Ako ďaleko sú dnešné moderné železobetónové chrámy s vykurovanými sedadlami, elektrickým organom a počítačom riadenými zvonmi, kde sa v zlej akustike stráca nielen kňazovo, no i Božie slovo. A kde ešte počuť zborový spev veriaceho ľudu? Možno na Horehroní - dakedy však?

Áno, dá sa pripustiť, že pre tvrdosť nášho srdca Cirkev ustupuje. No vieme si predstaviť, že by pre tvrdosť srdca športovcov tréneri znížovali záťažové dávky? Kto by potom prekonával svetové rekordy? Alebo by sme prepísali úspechy minulých generácií, aby sme sa mohli pýšiť svojou neschopnosťou?

A tak sa čudujem všetkým, ktorí chodia do kostola, aby sa nemuseli nijako namáhať - ani stáť, ani kľáčať, ani otvárať ústa. Tobôž niest' kríž.

A tak aj vyzerá naša doba. A tak bude vyzeráť aj novodobý raj - Nový svetový poriadok.

Konzum je matkou a existenčný strach otcom morálneho relativizmu. Spoločne s politickým pragmatizmom sú si všetci blízki príbuzní...

Prešporské parlamentné „elity“ objavili diery do sveta: medzi „dobrom“ a „zlom“ nie sú už žiadne objektívne rozdiely. Sú to len subjektívne kategórie. Krčmársky povedané: čo je dobré pre mňa, nemusí byť pre teba a naopak. Dobro je teda to, čo chcem ja...

Tento významný poznatok prenikol medzi náš pospolitosť ľud, ktorý nadobudnuté vzdelanie uvádza podľa overených demokratických princípov do praxe...

Medzinárodný prieskum vzdelanosti (PISA štúdia) zistil, že slovenská omladina nerozumie prečítanému textu. Umiestnenie v pásme podpriemeru v čitateľskej gramotnosti kompenzujú aspoň priemerné poznatky v gramotnosti matematickej.

Táto lepšia správa potešila, keď ekonomika vládne svetu... Demokracia však v žiadnom prípade neznevražila. Veď na prečítanie hesiel predvolebných bilbordov a na porozumenie jednoduchých parlamentných kupeckých počtov poznatky ďaleko presahujú potreby. Stvárnenie usmievaných retušovaných fešákov a krásavíc politických strán sa značným pohľadom do perspektívnej budúcnosti je aj tak dôležitejšie.

Medzinárodný prieskum teda potvrdil, že o stabilitu a orientáciu moci sa nemusí slovenský občan strachovať. Vyrastá nám generácia ľahko manipulovateľných voličov, zákaznikov, spotrebiteľov... hlavne však občanov. Právne povedomie a schopnosť vyhodnocovať udalosti a vzťahy budú znížené úrovňou nenahraditeľnej čitateľskej gramotnosti. Odlišiť vedúcu úlohu jednej politickej strany od vedúce úlohy povolených politických strán sa môže stať takmer neriešiteľným rébusom...

S poprevratovou absenciou vlastnej ekonomickej elity sa Slovensko vysporiadalo parlamentne a demokraticky, teda nie cestou triednej nenávisti či násilnou leninskou metódou. Kultúru predsa substanciálne zabezpečuje parlament. Buržoáziu nám vykynozili po víťaznom februári komunisti. Slováci ju síce nemali ani pred februárom 1948, stotožnili ju však aj s predajcami pračiek na ulici, obchodníčkou so zmiešaným tovarom či majiteľom pivovaru alebo pily. Takže sa predsa len podarilo nájsť a zneškodniť nepriateľov robotníckej triedy...

Po opätovnom novembrovom víťazstve pracujúceho ľudu sme si parlamentnou demokratickou cestou ekonomicke elity opäť stvorili... A nie hocijakú... Tá naša slovenská - je iná, lebo vznikla „z ľudu a pre ľudu“, je nerozlučne spätá s masami pod záštitou (tentoraz) vedúcej úlohy politických strán. Ekonomické elity strany tvoria a povoľujú. Dobré

Demokracia - metóda alebo režim

trádie sa obnovujú aj revitalizáciou politbyra - tradičnej demokratickej inštitúcie.

O Slovensku momentálne rozhoduje päť (vy)volených úradníkov, predstaviteľov vedúcej úlohy politických strán (štyria vedúci a jedna hovorkyňa). Tých kontrolujú ešte ďalší dvaja, ktorí na schôdze tých piatich síce nechodia, ale podľa hesla: bez nás peniaze nebudú... je o demokraciu postarané. Zásluhou politbyra budú ľudovi zástupci opäť hlasovať verejne, aby sa obnažili zakuklení nepriatelia demokracie. Veď len spoločná vôľa s politbyrom je zdrojom stability...

Súčasná štruktúra čerpá z bohatých skúseností minulosti. Všetci vedeli, že každý člen politbyra mal svoju záujmovú mocenskú skupinu, pričom si všetci konkurovali. Jednotu strany a ľudu musel niekto zosobňovať a zastrešit'... Túto úlohu mal generálny tajomník. Slovenské politbyro vylepšilo zastaraný model. Svojnásť sa mediálne zdeľuje pomocou hovorkyne. Je to demokratickejšie a opäť krôčik k lepšiemu...

Mlčková mocenská, či skôr - „smečková“ - parlamentná solidarita s primitívnymi prejavmi a bez vecnej argumentácie reprezentuje úroveň kariatizmu a kultúru moci. Jej koncepcia neumožňuje občanovi reálne ovplyvniť moc počas jej výkonu. Možno je prakticky všetko. Jednodňová demokracia je príliš krátka a volebný odpočet prichádza často neskoro. Rozhodnutia s ireparabilnými ekonomickými a právnymi dosahmi má občan akceptovať ako realitu demokracie. Zmeny vlastníckych vzťahov sú vzhľadom na majetkovú nedotknuteľnosť, aj po strate moci, už nepostihnuteľné. Je to zdroj stability pre súčasnosť, ale konflikt pre budúcnosť.

Morálny relativizmus v politike dobre vynáša. Cena pre spoločnosť je však vysoká.

Keď poslanci vládnej moci volia inak v tajnej a inak vo voľbe verejnej, poukazuje to na úroveň vlády a na zradu základných hodnôt parlamentnej demokracie. Absentuje tu nielen individuálne svedomie, ale ziaľ, aj vedomie. Konflikt vyplývajúci z rozporu medzi zradou jednoty a názorovým individualizmom nemožno riešiť zmenou pravidiel hry. Vedie zákonite k postupnému ukrajovaniu zo salámy ideálov poprevratových politických zmien. Patrí k nim aj tajná voľba v personálnych otázkach, bez ohľadu na to, či ide o voľbu zakotvenú ústavne či neústavne. Na takéto zmeny sú nevyhnutné minimálne počty ústavnej väčšiny. Ak sa ju podarí obmedziť, odreže sa zo salámy poriadny kus... Očakávať spätný chod už nemožno, pretože aj nasledujúcej vláde to bude vyhovovať. Špinavú

prácu plánuje urobiť tentoraz „substanciálne demokratická“ tzv. pravicová koalícia. Všetci ostatní sú len nepriatelia ľudu...

A tak občanovi Slovenska zostane v budúcnosti zo salámy demokracie opäť len špagát. Bude mať možnosť požiť ho a vypluť - chuť má istotne vyúdenú...

Spoločnosť ako celok sa nachádza na hranici zmien. Dôvodom je nahradenie konfliktov, majetková polarizácia a opätovné precitnutie občana z vyprchaných ideálov demokracie.

Takto koncipovaná moc organizuje trvalé nájazdy nových parlamentných kandidátov, interpretujúcich záujmy majetkovej oligarchie s nádejou, že sa sami oligarchiou stanú. Je to vždy samovražda demokracie, keď sa k moci dostáva luza s oligarchickými ambíciami a keď práva človeka sa stávajú predmetom väčšinového hlasovania a parlamentných kupeckých počtov. Občan, ako človek, má problém ustrážiť nie demokraciu, ale ešte niečo základnejšie - republiku. Tá definuje jeho práva a veci verejné. Pojmy republika a jej občan boli vygenerované na obraze svojho predchodcu, konštitučnej monarchie. Ak teda nemáme kráľa, automaticky máme republiku. To je však zásadný omyl. Súčasný stav deformácie republiky sa vytvoril povýšením nevyhnutného demokratického princípu (ktorý je len metódou) do funkcie režimu.

Republika sa tak zmenila na vládu oligarchie prostredníctvom partokracie.

Pretože demokracia má adjektíva, vždy sa nastoľuje otázka: aká a pre koho?... Nestala sa metódou, ale cieľom. Zamlčanie jej prívlastkov je zdrojom ich uplatnenia. Občan sa vždy len dozvedel, že aktuálny režim je demokratický. Ak sa aj pripustil diktát, tak iba v záujme ľudu... Ako eufemizmus sa pre tento typ moci používa pojem „hierarchický“.

Iné alternatívy predstavujú už iba anarchiu...

Česko-Slovenský štát by musel prijať vlastnú menu (pravdepodobne česko-slovenskú korunu). V akom kurze by sa menili česká koruna a slovenská koruna k obnovené česko-slovenskej korune? Ak by politici zvolili nemecké riešenie (z obdobia zjednotenia Nemecka v roku 1990) a výmena obidvoch národných mien za spoločnú menu by sa uskutočnila v kurze 1:1, vyvolalo by to určite nevôľu Čechov, ktorí by opäť tvrdili, že na Slovensko doplácajú. Ak by bol zvolený výhodnejší kurz pre českú korunu a nevýhodnejší kurz pre slovenskú korunu, určite by neboli spokojní Slováci a spomenuli by si na to, ako ich pražská vláda okradla po druhej svetovej vojne, keď silnú slovenskú korunu nakázala meniť v absolútne nevýhodnom a Slovensko hrubo poškodzujucom kurze.

Obidva uvedené príklady sú veľmi zrozumiteľné. Česi a Slováci sú dva blízke národy, ktoré spoločne zdieľali osudy počas takmer celého 20. storočia, no oživovali utópiu a bludy čechoslovakizmu považujúce Panslovenskú únia za kontraproductívne. Vznik oboch štátov nie je oslabením (ako to napríklad tvrdí kozmonaut Remek) ale zdvojnásobením zahraničného potenciálu oboch národov. Práve tí, ktorí strašia zápasom o obnovu prirodzene zaniknutého Česko-Slovenska, ohrozujú priateľské spolunažívanie oboch národov a podkopávajú ich vzájomnú dôveru. Vzťahy medzi Čechmi a Slovákmi neboli nikdy také dobré, ako sú dnes. Snažme sa tieto dobré vzťahy udržať a najmä chráňme svoju vlasť pred zákernými a treba povedať, že aj hlúpymi snahami čechoslovakistov. A uvedomme si tiež, že každý viacnárrodný štát si už od svojho vzniku dláždí cestu k svojmu rozpadu.

PREDSEDNÍCTVO PANSLOVANSKEJ ÚNIE

Otázky etiky, estetiky, dejín a vôbec spoločenských vied sú šírkou subjektivity výkladu tak flexibilné, že bez problémov menia politológov na ideológov, historikov na kádrovákov...

Univerzitný punc dodáva interpretovaným pravdám spoločenských vied auru odbornosti. Autoritu univerzít využívala moc všetkých režimov. Vzhľadom na prívlastky existujúcich foriem demokracií dokázal „univerzitný punc“ znásilniť pravdu do obľudných rozmerov. Akademická pôda nemá názorový a v tejto súvislosti ani právnu imunitu. Nemôže ju mať, pretože ju nemá ani občan. Pre likvidáciu názorovej opozície sa využívajú totiž iné pagragrafy...a tak „demokrati“ zostávajú na univerzitnej pôde vždy demokratickí...

Povaliť komunizmus živým modelovým kapitalizmom s veľmocenským krytím bolo jedinou možnosťou. Iné alternatívy neboli. Pred 20 rokmi teda prebehla reštaurácia, a nie revolúcia. Z pohľadu časového odstupu to bolo zákonitá a aj pochopiteľná. Kapitalizmus sa stratou svojho názorového protipólu zmenil na postkapitalizmus bez alternatív, ktorých tvorba sa dnes pejoratívne nazýva hľadáním tretích ciest a novým sociálnym inžinierstvom. To však každý systém, aj ten súčasný - postkapitalistický, imanentne v sebe obsahuje. Generuje a zákonite aj vygeneruje svoj nový protipól. Tak ako kapitalizmus vzbudil socializmus. Ako sa bude volať, už zanedlho uvidíme. Môžeme byť prekvapení, keď sa z parlamentných nepriateľov zrazu stanú spojenci, pretože strašidlo priamej demokracie obchádza súčasné parlamenty...

PETER POGÁDY

Ekonomický striptíz
Tento striptíz môže stiahnuť ľudí z kože.

Mecenáši bezdomovcov
Bedač nie je bez sponzora. Je nim des, strach, nočná mora!

Štáv: vdovec - dôchodca
Vzhľadom na tie svoje príjmy ešte jeden štáv má: havarijný!

Kresba: Andrej Mišanek

Vyhlásenie

k snahám o oživenie Česko-Slovenska

Zdá sa, že pohrobkovia čechoslovakizmu sa snažia oživiť túto uschnutú vetvu na lipe včeslovenskej vzájomnosti. Na dunajskom nábreží v Bratislave inštalovali sochu istého známeho českého šovinistu, ktorý si získal „zásluhu“ aj ako rakúsky policajný špicel“. Viaceré televízie na Slovensku a v Česku už nejaký čas vysielajú zábavné programy, v ktorých názve je zabudované „Československo“. U nás na Slovensku dokonca používajú tento názov nesprávne - bez spojovníka. Česká televízia spustila od začiatku roku 2011 novú kampaň v podobe periodicky vysielaných filmov, ktorých ideou je plať nad Česko-Slovenskom a pokus, o vyvolanie nálad na jeho obnovu. V „slovenských“ televíziách sa stalo pravidlom, že takmer výlučne dostávajú slovo odporcovia slovenskej samostatnosti, spravidla puncovníci čechoslovakisti. V Česku už niekoľko rokov existuje iniciatíva, ktorá sa pokúša burcovať ľudí, aby sa Česko a Slovensko opäť spojili. Pomôcť má aj čítanie ľudu, a to tak, že sa k (neexistujúcej) česko-slovenskej národnosti prihlási relevantné množstvo ľudí, čo následne inšpiruje niektorých politikov na oboch brehoch rieky Moravy, aby sa tejto myšlienky chopili a dosiahli vyhlásenie referenda o obnovení Česko-Slovenska.

Je to všetko len náhoda? Aj keby sme stratili zdravý rozum a chceli Česko-Slovensko obnoviť, vznikli by ťažko riešiteľné otázky, ktoré by boli zárodkami ďalšej nedôvery medzi Čechmi a Slovákmi a ohniskami ďalších sporov. Na ilustráciu, sa skúsme zamyslieť aspoň nad dvoma otázkami. Aká by bola česko-slovenská vlajka a aká by bola česko-slovenská mena (a najmä výmenný kurz)? Prijali by sme ako vlajku obnoveného Česko-Slovenska bývalú česko-slovenskú vlajku? Podľa čl. 3 ods. 2 ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky: „Česká republika a Slovenská republika nesmú po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky používať štátne symboly Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky“. Česko-slovenská vlajka (v podobe v akej existovala v čase rozpadu Česko-Slovenska) bola prijatá 30. marca 1920. Podpredseda vtedajšieho ústavného výboru Hnídek vo svojom referáte v parlamente pred hlasovaním o štátnych symboloch uviedol, že modrá farba vlajky reprezentuje Slovensko. Trojuholníkový klin podľa neho vyjadroval tri vrchy na slovenskom znaku. Napriek dohode zakotvenej v ústavnom zákone o zániku Česko-Slovenska, si Česi (eufemisticky povedané) prisvojili česko-slovenskú vlajku a modrú farbu na nej interpretujú ako symbol Moravy (hoci Morava nikdy modrú farbu ako symbol nepoužívala). Stala by sa teda (ukradnutá) česká vlajka štátnym symbolom obnoveného Česko-Slovenska? Nebol by to dôkaz opätovnej anexie Slovenska?

Slovenská mena, z obdobia prvej Slovenskej republiky, bola po švajčiarskom franku druhá najhodnotnejšia mena v strednej Európe. Hovorilo sa jej Dunajský dolár. Na čiernom trhu sa vymieňala 1 slovenská koruna až za 10 protektorátnych korún. Všetci, dokonca aj českí piloti v službách Spojeného kráľovstva, žiadali platbu v slovenských korunách. I napriek tomu pražská vláda ustanovila nereálny, slovenskú korunu a slovenskú ekonomiku tvrdo poškodzujúci, pomer 1:1. Ak by euro naplnilo svoj neistý osud a skrachovalo by, obnovený

Česko-Slovenska bývalú česko-slo-

FEJTÓN

Budúcnosť nášho syna

Naša rodina je mierne povedané v šoku. Náš donedávna milý a slušný syn zrazu začal vyhlasovať, že je obyčajný človek. Na tom by nebolo nič zvláštne, keby sa nezačal správať čudne. Pochudol, jeho kedysi pekná tvárička sa predžila, líčka prepadnuté, oči neprítomné, pery zlostne stiahnuté, vždy pripravený zaútočiť. Zvolala som zasadnutie rodinnej rady. Po dlhých diskusiách, ktorá často odbiehala od danej témy, sme prijali uznesenie preveriť jeho súčasné styky, hlavne či nie je členom nejaké drogového gangu.

Sledovaním sme poverili nášho agilného dedka. Ten sa po odhalení vrátil veľmi smutný. Vnuk na neho nakričal, že je krtko. Dcéra s úškrnom poznamenala, že dedko určite zle počul, hlavne to prvé písmeno. Na ďalšej rodinnej rade otca nazval vagabundom, kryptokomunistom. Ten sa ohradil, že nebol žiadnym krypto, veď verejne vyberal členské príspevky. Kryptokomunistom bol za prvej republiky náš dedko.

Babka s plačom prosila vnuka, aby zvažoval svoje slová, veď tak nehovorila obyčajní ľudia, ale poslanci. A prečo sa vyhlasuje za obyčajného človeka, nebolo by lepšie byť slušným?!

To dedka natoľko rozčúľilo, že zakričal, Kača, ty sa do toho nestaraj, aj tak ničomu nerozumieš.

Po výchovnej facke prejavila pochybnosť, či neprišla neskoro. Nakonko zasadnutie sa zvrhlo na krčmové reči tretej kategórie, rozpustila som ho. Babka sústavnne lamentuje, kde sa to kukučie mláďa našlo v našej dobrej rodine. Dedko ju upozornil, že jej bratanec z matkinej strany bol veľmi arogantný a jeho matka, akože babkina svokra, ho upozorňovala, že svadobou sa ženie do záhuby. Lenže on, oponovala babka, je úspešný advokát, ale čo bude z nášho kedysi pekného a múdreho vnúčka?

No predsa poslanec! - rezolútne vyhlásil dedo. Tam má veľkú budúcnosť! Tam je najdôležitejšie odborné držať balónik, a to náš syn ovláda perfektne. Jeden náš poslanec dokonca tak zaujal nórskeho kráľa Harald II. pri nedávnej návšteve Slovenska, že ho pozval na nórsky kráľovský dvor, lebo vraj mu tam chýba šašo.

DENISA CESNAK, TV Kontesa

FRANTIŠEK VNUK

Kresťanstvo v ohrození

V poslednom čase sa dostal do obehu nový výraz „christianophoby“ - kristianofóbia. Označujú sa ním pisané, vyslovené a skutkové prejavy a zjavy, ktoré často vyúsťujú až do patologickej nenávisťi voči kresťanstvu; nie v jeho skutočnej podobe, ale v takej forme, v akej si ho jeho odporcovia vo svojej obrazotvornosti predstavujú. V kresťanstve vidia nepriateľa pokroku a nazdávajú sa, že boj proti nemu je službou ľudstvu. Žijú v nesprávnej domnienke, že kresťania z mocenských pozícií kontrolujú zmýšľanie ľudu a agresívne presadzujú svoju ideológiu.

Tento nezdravý spoločenský fenomén sa neobyčajne rýchlo ujal a poslednom čase rozbužil v Európe. Poukázal na to pápež Benedikt XVI. pri svojej návšteve Anglicka v lete 2010: „Nemôžem sa zdržať, aby som nevyjadril svoje znepokojenie nad postupným vytláčaním náboženstva, hlavne kresťanstva na okraj verejného života. A deje sa to aj u takých národov, ktoré všeobecne kladú veľký dôraz na toleranciu.“

K tejto téme sa vracia Benedikt XVI. aj vo svojom mierovom posolstve k Svetovému dňu pokoja 2011. V posolstve sa poukazuje na smutnú skutočnosť, že kristianofóbia v svetovom kontexte dosiahla už také rozmery, že kresťania sú náboženskou skupinou, ktorá je dnes najviac prenasledovaná pre svoju vieru.

Katolícka charitatívna organizácia Cirkev v núdzi (Kirche in Not) v svojej poslednej ročenke uvádza presvedčivú štatistiku o tom, že prenasledovanie kresťanov nie je vecou minulosti, ale smutným faktom prítomnosti a situácia sa z roka na rok zhoršuje. Americká organizácia Pew Forum on Religion and Public Life v decembri 2010 predložila Európskemu parlamentu správu, v ktorej sa uvádza, že v súčasnosti kresťania sú vystavení rozličným formám diskriminácie a prenasledovania v 133 štátoch! („face some sort of harassment in two-thirds of all countries“).

Zvlášť ťažké je postavenie kresťanov na Strednom východe, teda v oblasti, ktorá je kolískou kresťanstva. Je tragickým paradoxom, že kým v západnej Európe, v štátoch ako Nemecko, Francúzsko, Holandsko, Veľká Británia a ďalšie, mohamedánske mešity rastú ako huby po daždi, kresťanstvo v mnohých štátoch na strednom Východe je vystavené priamemu zákazu (Saudská Arábia a niektoré menšie štáty na Arabskom polostrove), alebo polooficiálnej, či otvorenej diskriminácii a prenasledovaniu (ostatné stredovýchodné štáty, vrátane Izraela).

Príkladov je toľko, že človek nevie, kde začať. V Iráne prestúpenie z islamu na kresťanskú vieru nesie so sebou obligatórny trest smrti. V Saudskej Arábii sú - okrem moslimských - všetky verejné bohoslužby prísne zakázané a trestné. Občas preniknú do verejnosti také správy, ako bola vražda biskupa Luigiho Padovese v Turecku v júni 2010 či masakra katolíckych veriacich v katedrále v Bagdade v decembri 2010 alebo zákerný atentát na koptických kresťanov v Alexandrii na Nový rok 2011, pri ktorom zahynulo 21 veriacich. Stovky iných, menej mediálne zaujímavých, prípadov sa do masových oznamovacích prostriedkov nedostávajú.

Jedným z následkov tohto prenasledovania a diskriminácie je celkom pochopiteľný útek kresťanov pred prenasle-

dovaním. (Veď aj Kristus povedal svojim apoštolom: „Keď vás budú prenasledovať v jednom meste, utečte do druhého!“ - Mt. 10,23). A tak, kým na začiatku 20. storočia kresťania tvorili 20% obyvateľstva v oblasti Stredného východu, dnes ich je tam len asi 5%. Najpočetnejšia skupina kresťanov žila v Iraku, ale od roku 1991 ich počet poklesol o 64%, teda skoro o celé dve tretiny! A tento trend pokračuje ďalej.

V Ázii už 60 rokov prebieha prenasledovanie kresťanov v Číne, kde sa komunistický režim usiluje podriadiť Cirkev štátu tak, ako to bolo za totality na u nás. Práva Cirkvi sú ohrozené aj vo Vietname. Útoky proti kresťanom sa často vyskytujú v Pakistane (zo strany muslimov), v Indii (zo strany militantných budhistov) a dokonca aj na Filipínach, v jedinom ázijskom štáte, kde katolíci tvoria väčšinu obyvateľstva. V Afrike síce Cirkev zaznamenáva najväčší rast, ale aj tam sú katolíci vystavení útokom vo viacerých štátoch ako napríklad Nigéria, Sudán a naposledy aj Egypt.

Veľmi znepokojujúci je vývoj v Európe, ktorá akoby sa hanbila za svoje kresťanské dedičstvo a chcela by sa ho zbaviť. Najväčším nepriateľom Cirkvi je agresívny sekularizmus a falošný liberalizmus. V ich mene a často pod falošnými heslami tolerancie ľudských práv sa obmedzuje činnosť, vplyv a práva Cirkvi. Anglický arcibiskup Peter Smith charakterizoval situáciu slovami: „Náboženstvo sa začína pokladať za legálne prípustnú súkromnú výstrednosť, ktorú je dovolené praktizovať za zatvorenými dverami raz do týždňa, ale ktorú neslobodno nijako prejavovať vo verejnom živote a v zamestnaní. („Religion is regarded as a legally permissible private eccentricity; allowed behind closed doors once a week but not in any way to be given expression in public or working life.“) Ruský pravoslávny biskup Hilarion Alfejev to vyjadril ešte presnejšie: „Vedúci predstavitelia Európskej únie vedia odsúdiť islamofóbiu a antisemitizmus, ale často ignorujú rozličné prejavy protikresťanského výcínania.“

Európska únia v tomto ohľade musí byť pre kresťana nepríjemným sklamaním. Hoci jej zakladatelia a prví vodcovia boli veriaci katolíci, Schumann, Adenauer a de Gasperi, ich dnešní nástupcovia akoby sa boli kresťanstvu od cudzili. Boli sme toho svedkami pri formulovaní preambuly európskej ústavy a odvtedy aj viacerých ďalších zásahov a opatrení, ktoré by nás mali prinútiť k zamysleniu a konaniu. Napríklad, keď v roku 2004 bol taliansky kresťanský poli-

tik Rocco Buttiglione odmietnutý ako jeden z európskych komisárov len preto, lebo jeho názory na homosexualitu a aborciiu boli ortodoxne katolícke. Z podobných dôvodov a za podobné postoje bola vlni z poroty, ktorá rozhoduje o udelení európskej ceny za žurnalistiku, vylúčená poľská ministerka Elzbieta Radziszewska. Mnohé príklady diskriminácie možno nájsť na Internete (www.christianophobia.eu) v obsiahlej správe (Shadow Report on Intolerance and Discrimination Against Christians in Europe 2005 - 2010.)

Nebezpečný precedens s ďalekosiahlymi následkami sa odohral v novembri 2010, keď Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že kríže v triedach talianskych verejných škôl predstavujú porušenie „konfesionálnej neutrality“ a musia byť odstránené, lebo urážajú city nekresťanských žiakov. Okrem toho súd nariadil talianskej vláde, aby vyplatila 5 000 eur odškodného matke žiaka, ktorá túto záležitosť súdu predložila.

Nad rozhodnutím sa zhrozila talianska verejnosť a pod jej tlakom sa talianska vláda proti rozsudku odvolala. V tomto ju podporilo aj niekoľko členov Európskej únie ako aj štátov mimo Únie. A tu je povšimnutiahodnou skutočnosťou, že s talianskou vládou v tomto spore solidarizujú nie tradične katolícke alebo protestantské európske štáty, ale podporujú ju štáty s obyvateľstvom pravoslávneho vierovyznania, a síce Rusko, Bulharsko, Grécko, Cyprus, Rumunsko a Arménsko. Popri nich je tam aj Litva, Malta a maličké Monako a San Marino. Vynára sa otázka: Prečo nie je tam aj naše Slovensko? Máme koalíčnú vládu, v ktorej dve strany majú v názve prívlastok „kresťanská“ a ktorých povinnosťou by mala byť obrana kresťanského charakteru Európy.

Odvolanie proti rozhodnutiu Európskeho súdu pre ľudské práva sa má konať niekedy na jar tohto roka. Ak súd odvolanie zamietne, vytvorí sa nebezpečná situácia, že s poukazom na toto rozhodnutie budú sa z verejných miestností odstraňovať kríže a iné náboženské symboly. A tu pôjde prakticky výlučne o kresťanské symboly. Doterajšia skúsenosť varuje, aby sa neočakával priaznivý výsledok odvolania. Najmä keď sa vezme do úvahy, že odvolací súd pozostáva väčšinou z tých istých sudcov, ktorí vynesli to prvé rozhodnutie.

Je na nás a na našich vedúcich politických a cirkevných predstaviteľoch, aby Slovensko v Európskej únii nestratilo svoju kresťansko-národnú identitu, svoju dušu.

Ani SČK nevie odpovedať na otázky Načo je vlastne zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám?

List Aliancii za nedeľu

Žiaľ, ani Ministerstvo zdravotníctva SR, ani Slovenský červený kríž nevedia priamo odpovedať na otázky, aj keď im to zákon ukladá, kto a kedy rozhodol o postupnom odstránení dlhé desaťročia používaného znaku Slovenského červeného kríža z vozidiel záchranných zdravotnej služby (ľudovo nazývaných sanitka) a nahradil ich podivným znakom. Vyzerá to tak, že na Slovensku sa demontáž kresťanských symbolov začala už dávno.

ALIANCIA ZA NEDEĽU

Vec: Vyjadrenie SČK k postúpenej žiadosti

Bratislava 3. 12. 2010

E-mailom z 29. novembra 2010 ste požiadali Ministerstvo zdravotníctva SR o informácie týkajúce sa používania znaku Slovenského červeného kríža (SČK). Nám ste uvedenú žiadosť poslali na vedomie. Ministerstvo zdravotníctva SR následne dňa 3. 12. 2010 Vašu žiadosť postúpilo našej organizácii. Vzhľadom na to, že sa nás žiadosť týka, dávame k nej toto vyjadrenie.

Používanie znaku (ale aj názvu) SČK upravuje § 12 zákona č. 406/2007 Z. z. o Slovenskom červenom kríži a o ochrane znaku a názvu Červeného kríža. Predchádzajúca právna úprava bola ustanovená zákonom č. 84/1994 Z. z. Predmetné ustanovenie zákona č. 406/2007 Z. z. znie:

V súlade so Ženevskými dohovormi a ich dodatkovými protokolmi, závermi medzinárodných konferencií Červeného kríža a Červeného polmesiaca a pravidlami Medzinárodného výboru Červeného kríža o používaní znaku a názvu Červeného kríža alebo Červeného polmesiaca národnými spoločnosťami smie na území Slovenskej republiky v čase mieru a v čase vojny, alebo vojnového stavu znak Červeného kríža alebo názov Červeného kríža používať iba

a) Slovenský Červený kríž, najmä na označenie nehnuteľností vo vlastníctve alebo užívaní Slovenského Červeného kríža a jeho územných spolkov,

zariadení Slovenského Červeného kríža, ako aj zamestnancov a dobrovoľníkov Slovenského Červeného kríža pri plnení úloh podľa tohoto zákona (§ 5 ods. 1),

b) národné spoločnosti Červeného kríža a ich zamestnanci, ako aj v ich mene konajúce osoby za podmienok ustanovených Ženevskými dohovormi a ich dodatkovými protokolmi,

c) vojenské zdravotnícke zariadenie a vojenská zdravotnícka služba na označenie a ochranu zdravotníckych útvarov a zariadení, personálu a materiálu chránených Ženevskými dohovormi a ich dodatkovými protokolmi a ostatnými medzinárodnými dohovormi upravujúcimi obdobné veci, ktorými je Slovenská republika viazaná,

d) prevádzkovatelia vozidiel určených ako ambulancie a prevádzkovatelia záchranných staníc výlučne určených na bezplatné ošetrovanie ranených alebo chorých na označenie týchto ambulancií a záchranných staníc; v čase mieru len s výslovným súhlasom Slovenského Červeného kríža. Pre úplnosť dodávame, že v § 13 zákona č. 460/2007 Z. z. Sú upravené sankcie za neoprávnené používanie znaku a názvu SČK.

Zároveň je dôležité uviesť, že znak Červeného kríža je znakom ochrany, ktorého vznik podnietil ozbrojený konflikt pri Solferine v roku 1859. Henry Dunant (zakladateľ Červeného kríža) ako náhodný svedok tohto konfliktu videl množstvo zranených, čo v ňom podnietilo myšlienku zriadiť pomoc pre obeť ozbrojených konfliktov, ktorá musí používať určitý rozlišovací znak ochrany. Tým sa práve stal znak Červeného kríža.

Znak Červeného kríža má medzinárodnoprávnu ochranu, ako je uvedené vyššie, zároveň tak i v právnom poriadku Slovenskej republiky.

Otázky uvedené v bodoch 1 a 2 Vašej žiadosti sa netýkajú našej organizácie, preto nie je možné na ne odpovedať. S pozdravom

Mgr. ZUZANA ROSIAROVÁ KESEGOVÁ,
generálna sekretárka SČK

Hra na schovávačku

Vo vianočnom čase v Košiciach neznámy páchatel(ia) ukradli pamätnú tabuľu pripomínajúcu Dr. Emanuela Böhma, slovenského politika, dejateľa medzivojnového obdobia a bojovníka za práva Slovákov v Košiciach okupovaných v čase vojny horthyovským Maďarskom. Z tohto posledného obdobia E. Böhm napísal knihu V šesťročnom zajatí.

Pamätnú tabuľu E. Böhmovi inštalovala Matica slovenská, miestny odbor v Košiciach. Na otázku vyšetrovateľa na policii predstaviteľovi MS, či vie, kto by mohol spáchať túto krádež, matičiar konštatoval, že toto zistenie očakáva od nej - slovenskej polície, ale že na južnom Slovensku k takýmto udalostiam dochádza, takže má dojem, že by mohlo ísť aj o politický motivovaný čin.

Verejnosť má právo na informácie aj tohto druhu.

Preto udivuje, že túto informáciu predstaviteľ televízie odmietol s tvrdením, že netreba priostrovať situáciu.

Myslím si, že ide o podceňovanie slovenského občana, akoby nebol dost zrelý, aby rozpoznal pravdu. Aj mlčanie slovenských politikov, najmä tých súčasných, koalíčných, okolo aktivizácie tej časti maďarskej politiky, ktorá je beznádejne zahľadená do minulosti, nesie znaky takéhoto protektorského názoru, predstavujúceho slovenskú verejnosť ako nezrelú na pravdu (teda zrelú na cen-

zúru... Veru, priskoro sa o občana stratil záujem! - pozn. redakcie).

Politika by mala naopak, ozvučiť stotočné postoje ľudí. Poukázat' na to, že na území Slovenska sa zachoval najviac národnostných menšín, čo o sebe nemôže povedať žiadny náš sused, tobôž ten maďarský. Slováci si za to zaslúžia medzinárodné uznanie.

Politika však nepertraktuje tieto skutočnosti.

Ministerstvo zahraničných vecí? Máme ho vôbec?

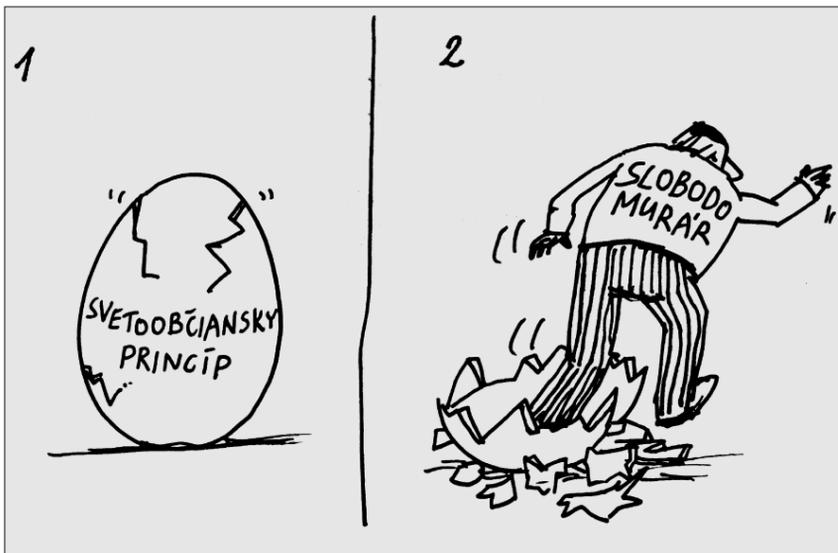
Podivná autocenzúra môže iba povzbudiť agresivitu súčasnej maďarskej vlády.

Hra na schovávačku má ešte jednu funkciu. Niektorí slovenskí politici maskujú svoju nerozhodnosť, neschopnosť ukázat', kde je hranica ich ústupčivosti.

Ak by sme mali súčasnú politiku charakterizovať ľudskou povahou, slovenskú by predstavoval človek nerozhodný, váhavý, potmeňúdsky, manipulujúci, ktorý sa skrýva za iného a toho pokojne obetuje. A súčasná maďarská politika by predstavovala človeka spupného, so skrytým strachom z existencie, ktorý sa prekrýva hrou na mohutného.

Sme povinní nastaviť zrkadlo sebe aj nášmu južnému susedovi. Inak prispievame k falšovaniu vedomia, vlastnej legitimity, a to sa ťažko napráva.

R. P.

Kresba: Andrej Mišanek

Nadarmo budete stavať kostoly, dávať duchovné cvičenia, zakladať školy, všetka vaša práca a vaše úsilie vyjdú navniivoč, ak nebudete schopní vládnuť zbraňou spôsobilou na útok aj na obranu - vernou a rýdzou katolíckou tlačou... Priniesol by som akúkoľvek obeť, svoj prsteň, pektorál i reverendu by som vložil do zálohy, len aby som mohol podporiť katolícky časopis. sv. Pius X.

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

PREDPOKLADY METAFYZICKÉ

Teologické predpoklady (formulované v predchádzajúcom čísle Kultúry - pozn. redakcie) sa fundamentálnym spôsobom podieľajú na tvorbe komunistických myšlienkových výsledkov. Bez nich nie je možný ďalší postup na ceste k anti-hierarchii a nivelizácii a aj keď samé osebe nepostačujú na vytvorenie komunistického svetonázoru zohrávajú podstatnú úlohu v tomto procese. Predstava presvedčeného komunistu veriaceho v osobného Boha a pridržiavajúceho sa pravovernej interpretácie Nového Zákona je absurdná. Avšak len samotné tieto dva teologické predpoklady nie sú dostačujúce. Zaisť sa dá poukázať na množstvo liberálov alebo občianskych konzervatívov, ktorí spĺňajú obidva teologické predpoklady (t. j. sú deistami, panteistami, agnostikmi alebo ateistami a zároveň majú myseľ infiltrovanú myšlienkami odvodenými a importovanými z Nového Zákona v neortodoxnej alebo zamľanej podobe) a napriek tomu nie sú komunistami. Aby bol uvedený do chodu komunistický spôsob myslenia, treba spĺňať ešte ďalšie predpoklady, a to predpoklady metafyzického charakteru.

K základným metafyzickým predpokladom komunizmu patrí evolucionizmus. Pod týmto pojmom nerozumiem len nejakú špeciálnu biologickú alebo materialistickú doktrínu. Tie sú už len deriváciami onej základnej myšlienky evolúcie, ktorá hlása v podstate nič viac a nič menej než imanentnú schopnosť sebatransformácie substancii. Táto myšlienka, aplikovaná napr. na sféru biologickú, nám sugeruje proces, v rámci ktorého sa dajme tomu jedna substancia, požívajúca všetky esenciálne určenia opice, transformuje v čase na substanciu človeka, pričom vzniknúvšia substancia je biologické novum, vygenerované samoproscom v podstatách. Keďže sme genetikou poučení o dedičnosti substancii a ich esenciálnych určení a nielen genetikou, ako to môžeme vidieť na ideí dedičného hriechu, nutne dospějeme k záveru, že v procese odovzdávania došlo k transsubstanciacii. Každý, kto sa trochu vyzná v teológii, však vie, že je len jedna Bytosť schopná takejto premeny, a to je Boh.

Čo je to teda evolucionizmus? V panteistickej verzii, tak ako ju predstrel Hegel, a ktorej sa budeme ešte venovať, je to zbožštenie vesmíru, v ateistickej, ako ju stvorili klasici dialektického materializmu, nahradenie Boha vesmírom. To by však ešte stále mohlo približne zodpovedať tej predstave o pojme evolucionizmu, akú máme aj zo školských lavíc, v ktorej metafyzickosť nehrá žiadnu rolu. K posunu od sveta matérie do sveta spirituálneho sa dostaneme vtedy, keď si uvedomíme, že predmetom evolúcie v antiteologickom ponímaní nie je len vesmír zmyslov, ale aj ľudské vedomie, inak povedané duša. Cieľom je vznik „nového človeka“, t. j. človeka, ktorému chýbajú negatívne vlastnosti človeka starého. Preložené do reči teológie to znamená: zbaviť sa dedičného hriechu narušujúceho ľudskú podstatu a nútiaceho človeka konať zlo. Zároveň to však, ak by bola táto transsubstancia úspešná, prináša ďalšie dôsledky. Jednak je to zbožštenie človeka, ktorý dokáže premieňať vlastnou silou nielen prírodné danosti, ale aj seba samého, a to nielen v rovine akcidentálnej, ale substanciálnej.

Korene tejto idey samozrejme treba hľadať hlbšie, ako len v prejavoch zavŕzenej myšlienky komunizmu. Siahajú až do alchymie, kabaľy a k slobodomurárskym mystériám. Tým sa aj črtá línia, po ktorej sa vyvíjajú a dozrievajú určité doktríny. Po druhé by to svedčilo o neexistencii Boha, pretože by sa ukázalo, že idea Boha je len projekciou ľudského vedomia a jeho vlastností, ktoré majú atribúty božskosti. Tieto výsledky našli svoje finálne skĺbenie, spolu s ostatnými predpokladmi, čo sa pokúsím ukázať neskôr, v sociálnej filozofii komunizmu.

Druhým metafyzickým predpokladom je paradoxne negácia metafyziky, ktorou sa vyznačuje materializmus a po-

BRANISLAV MICHALKA

Myšlienkové predpoklady komunizmu

zitivizmus. Na prvý pohľad sa nám javia tieto myšlienkové prejavy ako niečo, čomu chýbajú akékoľvek väzby s metafyzikou a naopak, zakladá celú plochu myslenia na materiálnych pilieroch. To by sme však museli pristúpiť na komunistické pravidlá myšlienkového hry, aby sme mohli akceptovať niečo také nepravdepodobné, ako je nemetafyzický základ negácie metafyziky. Je klasickou slabinou každej antimetafyzickej doktríny, že nedokáže vysvetliť odkiaľ sa v ľudskom vedomí vzali idey, ktoré neevokuje skúsenosť a ktoré sa do vedomia nemohli dostať zmyslovými vnemami. Myšlienky o Bohu, ideách, záhrbách, esenciách a pod. sú niečo, čo nie je človekom v prírode reflektované a nie sú z prírody bez vyššieho zásahu odvodiťelné. Som presvedčený, že motívy a podnety aktérov antimetafyzickej doktríny, sú rýdzo metafyzické a vyplývajú skôr z emocionálnych postojov k transcendentálnym veciam, ako z čisto racionálnej úvahy. Predpokladám teda, že táto antimetafyzickosť je sublimovanou nenávisťou k Bohu a k bytiu takému, aké bolo Bohom stvorené. Vyššie spomenuté gnostické myslenie by tomu nasvedčovalo. Keďže však otvorený prométeosko-satanistický aspekt vzbury proti Bohu, by v dobe vedy a skepticizmu pôsobil pre aktérov trápne, uchylujú sa k tejto pseudovedeckej náhrade, vo forme kvázi racionálnej myšlienkového sústavy. Akt vzbury sa tu transformuje do popierania toho, voči čomu vzbúrenci bojujú. Táto ignorácia metafyziky pripomína silácke pózy pred bojom, v ktorých sa nepriateľovi naznačuje pohrdanie jeho osobou, čo má spôsobiť dodanie odvahy vyzývateľovi a zastráženie protivníka. Táto bojovná ignorácia metafyziky je teda druhým metafyzickým predpokladom komunizmu.

Syntézou prvého a druhého metafyzického predpokladu je predpoklad tretí, ktorým je

DIALEKTICKÝ MATERIALIZMUS

Keďže som vyššie vysvetlil prečo považujem antimetafyzický postoj za metafyzický, nie je nevyhnutné opakovať to isté pri dialektickom materializme. Ako povedal Aristoteles: „To, čo platí pre rody, platí zároveň aj pre druhy.“

Dialektický materializmus predstavuje pre komunistov ucelený svetonázor, nárokuje si zodpovedať akékoľvek problémy ľudstvom, už nadnesené alebo ešte len v budúcnosti vystanúvšie, a nepostrádajúci paradoxne v ich očiach platnosť ani po utopickom nastolení beztriednej spoločnosti a odstránení protikladov, čo je jeho najväčšou myšlienkovou slabinou negujúcou samotný princíp dialektiky. To je ostatne kameň úrazu všetkých socio-evolucionistických doktrín od Hegela, cez Marxa až po Fukuyamu, keďže zavŕšujú vývoj nejakou finálnou sociálnou udalosťou, naivne predpokladajúc uzavretie dejín a tým zároveň negujú pôsobenie doterajších hybných síl, ktoré však túžia naďalej vyznávať. Tí rafinovanejší radšej vopred zomrú, aby nemuseli byť konfrontovaní s nepríjemnou realitou odporujúcou ich doktrínam a nestalo sa im to, čo Fukuyamovi v 90. rokoch. Pre svoj nárok na univerzálnu interdisciplinárnu platnosť, zasahujúcu aj nehmotné vedomie človeka, stojí dialektický materializmus nad socio-filozofickými predpokladmi, o ktorých sa pokúsím vysloviť nižšie a nevyhnutne predstavuje jav metafyzický.

V dialektickom materializme sa stretáva Hegelova evolucionistická dialektika ducha, reprezentujúca panteistický evolucionizmus a feuerbachovský antimetafyzický materializmus. Fascinácia Hegelom je typická pre intelektuálov prvej polovice 19. storočia, ľavicových nevynímajúc. Medzi jeho obdivovateľmi by sme našli mená ako

Karl Marx, Friedrich Engels, Michail Bakunin, Vissarion Belinskij, Ludwig Feuerbach, Nikolaj Černyševskij a mnohých ďalších. Hegelova evolucionistická doktrína a dialektická metóda vyhovovala ľavicovým mysliteľom, pretože popierala nemennosť idey a za realitu vyhlásila proces ľudského myslenia, v jeho dialektickej podobe syntézy protikladov. Logika tohto procesu bola imanentná, nezávislá na skutočnosti a postavená na jednote protikladov. Svet bol len jej večne sa meniacim odrazom. Bola zároveň popretím logiky klasickej, budovanej na vylučovaní protikladov. Odtiaľ pramení aj Hegelova slávna odpoveď na námietky oponentov, že jeho teória nezodpovedá skutočnosti: „Tým horšie pre skutočnosť!“ Je zrejme, že pre utopických blúznivcov, ktorí sú na nože so skutočnosťou a stavajú vzdušné zámky, je takáto filozofia mannou z neba, ktorou sa môžu sýtiť, nech sa okolo nich deje čokoľvek. Jediné, čo im na Hegelovi prekážalo, bol jeho idealizmus. Hegel bol svojim pôvodným zameraním protestantský teológ a jeho tírády o Duchu pripomínajúce Joachima da Fiore našli ohlas v celom modernom kresťanstve, bohužiaľ, aj v katolicizme. Tieto idealistické škvrny na Hegelovi sa stali nestrávitelné pre Ludwiga Feuerbacha a ako jeden z prvých bývalých obdivovateľov sa proti Hegelovi postavil. To, čo vytvoril, bol materializmus dosť ordinárneho charakteru. Zavrhol Hegela ako takého a celú existenciálnu a myšlienkovú stránku ľudského bytia zasadil do prírodných zákonov. To bola inšpirácia pre Marxa a Engelsa, aby sa taktiež odvrátili od svojho filozofického idolu, avšak ich kalkulačné schopnosti im umožnili pochopiť, že celkom za sebou nemôžu zabuchnúť dvere. Hegelova dialektika totiž predstavovala fantastický aparát, pomocou ktorého sa dali vysvetliť prípadné protiklady v dejinnom vývoji, ne-

úspechy v realizácii komunistického ideálu alebo možné kompromisy s nepriateľom ako nevyhnutné dialektické dejinné zrkadlenie posúvajúce lúč pokroku stále vyššie. Praktickou ukázkou môže byť NEP alebo Pakt Molotov-Ribbentrop. Marxovým a Engelsovým prispelením sa tak odohralo to, čo neskôr ocenil Lenin ako akt, ktorý postavil Hegela z hlavy na nohy tým, že dialektiku ducha zamenil za dialektiku spoločenských, ekonomických a výrobných vzťahov. Od tohto dialektického materializmu marxistického typu ako aj od feuerbachovského materializmu sa odvíja už konkrétna sociálna filozofia modernej komunistickej proveniencie, ktorá do seba absorbovala ešte formy komunistického myslenia, vznikajúce približne od prelomu prvého a druhého tisícročia, ako aj podnety renesančného humanistického antropocentrizmu. Využila ich podnety, pretvorila ich na svoj obraz a dala vzniknúť ideovému amalgámu, v ktorom sú zahrnuté sociálno-filozofické predpoklady komunizmu.

SOCIÁLNOFILZOFICKÉ

PREDPOKLADY KOMUNIZMU

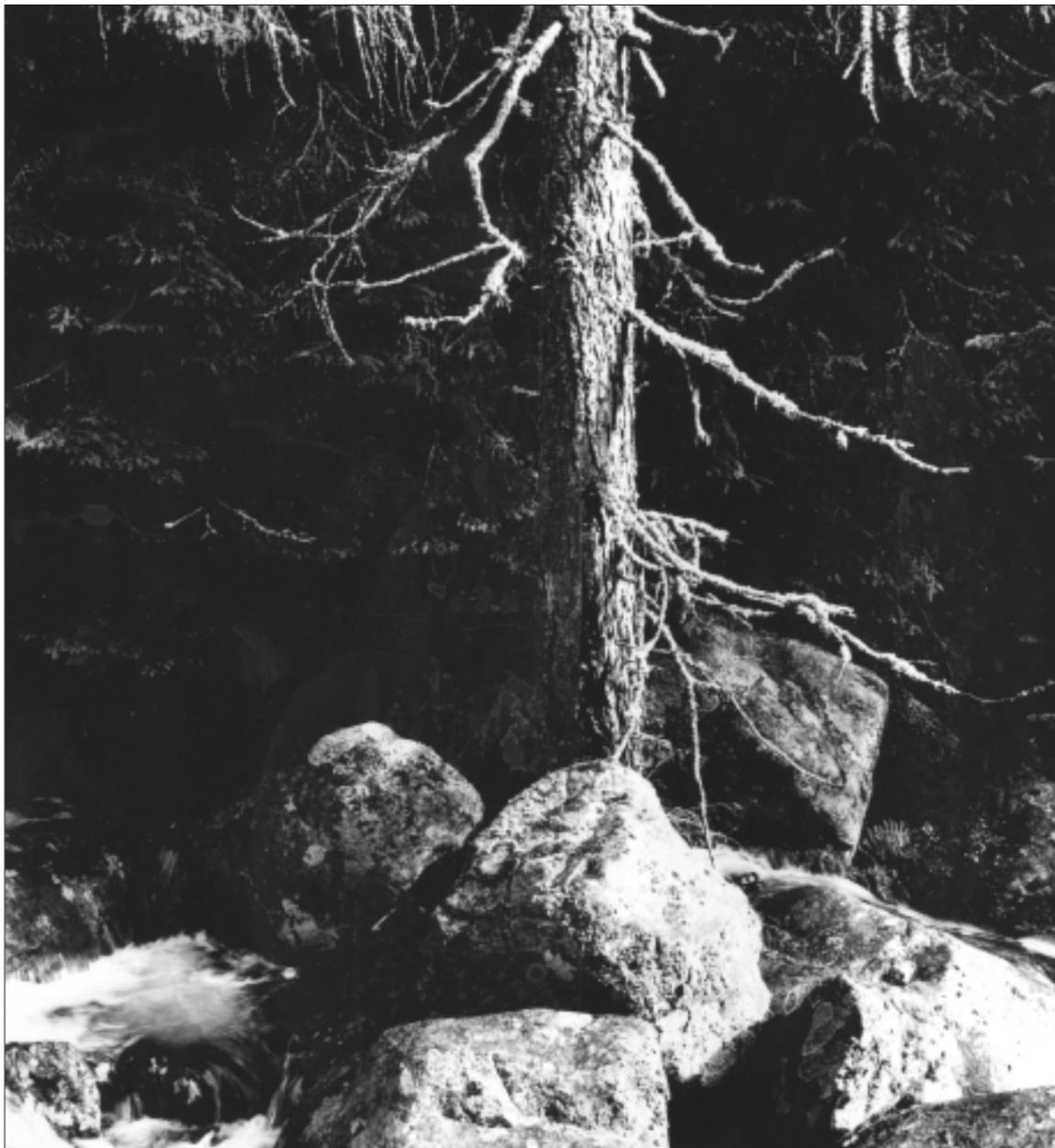
Mohli sme pozorovať ako komunistické myslenie, v snahe o prepracovanie sa k úspešnej negácii prirodzenej hierarchie bytia, postupne krok za krokom popiera jej piliere, až kým celá stavba idey nie je rozborená, povalená do prachu, nič nie je stále a všetko staré je spochybnené. Zároveň je začatá stavba nová.

Zopakujme si základné predpoklady tohto popretia: negácia Boha a prenos jeho vlastností na človeka a ľudskú spoločnosť, popretie kresťanstva a prenos jeho vyprázdnených archetypov na ľudské spoločenské myslenie, evolučné popretie nadčasovosti a nemennosti ideí v prospech permanentnej zmeny, popretie transcendentálnosti bytia a prenos jeho vlastností na materiálny vesmír. Popri

práci deštruktívnej si vzbúrenci proti Poriadku sveta postavili myšlienkové piliere pre zamýšľanú novú budovu či lepšie povedané antibudovu. Na týchto základoch nakoniec skonštruovali utopickú sociálno-filozofickú doktrínu, ktorá si vytýčila konkrétne ciele premeny spoločnosti, ako predstupňa pre totálnu premenu človeka. Tieto ciele treba podrobnejšie rozobrať, aby sa zabránilo prípadným nedorozumeniam pri konfrontácii ideí komunizmu s reálnym socializmom ako výsledkom experimentu v minulom storočí.

Ako som sa už zmienil na začiatku rozpravy, krach aplikovaných myšlienok komunizmu spôsobila jeho nekompatibilitnosť so skutočným svetom. Ako nevyhnutný kompromis vznikol tzv. socialistický tábor, ktorého viditeľná podoba bola najlepším dôkazom o utopickosti komunistických ideí. Výsledný efekt experimentu sa nijako nepodobal na beztriednu spoločnosť zbavenú protikladov a zaplnenú mentálne novými ľudskými bytosťami. Išlo skôr o paródiu spoločnosti s vyostrením všetkých jej negatív. Namiesto nového človeka vygenerovala táto spoločnosť pudovoatavistického novopohana, nachádzajúceho v sebe negatíva, ktoré sa zdali byť odstránené dvojtisícročnou kultivačnou prácou kresťanstva a zároveň sa domáhajúceho božských počt. Vzniklo tak niečo na spôsob Caliguly. Nechtiac tak zavŕšila proces vytvorenia antihierarchie, ktorá nebola jej deklarovaným úmyslom. Či to bol úmysel zastretý a ak áno, tak koho to bol úmysel, o tom sa môžeme len dohadovať, a nie je to ani podstatné.

Podstatné je zistiť, aké boli vstupné dáta, vložené do experimentu, ktoré spôsobujú ten výsledok, aký sme mali možnosť spoznať na vlastnej koži. Mohlo by sa nám totiž stať, že budeme oddeľovať neslávny výsledok pokusu od pôvodných ideí, z dôvodu nepodobnosti zamýšľaného a vykonaného. Ľavicová intelektu-

Snímka: Ivan Lužák

álna klika totiž rada používa pri popise reálneho komunizmu slová ako: konzervatívny, autoritatívny, hierarchický, nedemokratický, čím zahmlieva pravú podstatu a presúva vinu na pojmy spájané s myšlienkami a hnutiami z tábora svojich odporcov. Tým len modifikuje klasickú kádrovácku odhrávačku o zlých reakčných živloch, ktoré kaja inak sľubne sa rozvíjajúci experiment. Azaj v tomto prípade sa podľa nich do cesty beztriednemu raju postavili zlé reakčné vlastnosti a udusili nádejny kvietok hneď v rozpuku. Dobrý úmysel premenili svojou zatvrdenosťou na autoritatívny režim. Na prvý pohľad by sa to tak mohlo javiť. Avšak ten, kto videl, ako v komunistickom myslení po negácii určitej idey nasleduje automaticky, vplyvom práve onej, komunistami popieranej, nemenosti princípov sociálneho bytia, vytvorenie jej skarifikovaného obrazu, pochopí, že aj výsledok sociálnych snáh komunistov nie je stará spoločnosť derúca sa na povrch, ale jej zvrhľá paródia. V nej sa z konzervativizmu stáva pakonzervativizmus, z autoritatívnosti paautoritatívnosť atď. presne tak, ako sa z Boha stal človekboh a z kresťanstva sociálne cítenie. Aký bol však pôvodný deklarovaný cieľ komunizmu a prostriedky na jeho uskutočnenie? To sa pokúsím ukázať na sociálno-filozofických predpokladoch komunizmu. Prvým z nich je dialektika sociálnych a ekonomických dejín.

DIALEKTIKA EKONOMICKÝCH A SOCIÁLNYCH DEJÍN

Dialektický materializmus ako jeden z metafyzických predpokladov komunizmu bol kombináciou evolucionizmu, materializmu a dialektiky. Pri vysvetľovaní užšej prírodovednej problematiky sa uchýľoval k darwinizmu, od ktorého prebral aj myšlienku evolučného pôvodu človeka z nižších živočíšnych druhov. Transformácie ľudského vedomia z nižších foriem na vyššie interpretoval ako dialektický odraz sociálnych a výrobných vzťahov. Podobnú metódu použil aj pri popise vzniku ľudstva. Keďže vo voľnej prírode sa dajú pozorovať organizované formy stádovej existencie, bolo pre marxistov prirodzené sa domnievať, že za určitej konštelácie vzťahov v stáde sa menilo vedomie a schopnosti opoidných jedincov na humanoidné. Hegelianizmus predpokladal niečo podobné, keď hovoril o vývoji absolútneho ducha, avšak v jeho prípade to bola imanentná schopnosť ducha vyvíjať sa na báze svojho bytostného dialektického určenia. Keďže marxisti idealizmus zavrhlí, museli nájsť iný princíp, ktorý by dialektickým spôsobom formoval dejiny od vzniku hmoty až po víťazstvo komunizmu. Keďže pri vývoji hmoty sa nemohli upriamiť na nejaké vonkajšie vplyvy, ktoré by nevyhnutne boli metafyzické, uspokojili sa s hmlistým materialistickým imanentizmom, podľa ktorého sa hmota neustále vyvíja od nižších foriem k vyšším preto, lebo je to jej vnútorný zákon. Tým vznikla v podstate tautológia, ktorá by sa dala zhrnúť do vety: „Hmota sa vyvíja, pretože je vyvíjajúca“, čo pripomína repliku z Moliéra, v ktorej filozof vysvetľuje, prečo ópium uspáva: „...pretože má uspávacie vlastnosti.“ Marxistí nechali teda hmotu vyvíjať sa bližšie neurčeným samospádom až do chvíle, keď sa už hýbala, vnímala a združovala. Od tej chvíle už vedeli vysvetliť všetko. Ten istý vnútorný hnací dialektický mechanizmus, ktorý nútil hmotu, aby sa diferencovala, skvalitňovala a sofistifikovala, až po štádium, keď sa hmota stáva sebareflexívnou, humanoidnou a sociálnou; sa premieňa na dialektiku výrobných a sociálnych vzťahov, ktorá je imanentnou vlastnosťou spoločnosti. Keďže za posledných 6000 rokov, kam až približne siahajú písomné pamäť ľudstva, sa v skvalitňovaní hmoty nepodarilo doložiť žiaden pozorovateľný pokrok, bola nútená evolucionistická teória v materialistickej podobe presedlať a posunúť vývoj do sféry, kde sa zmeny dejú očividnejšie, a to do oblasti ľudského vedomia, sociálneho bytia a ľudskej techniky. Posledným problémom zostávalo však ešte stále ľudské vedomie, ktoré

svojou nehmatateľnosťou a nezávislosťou na skutočnosti (ako to ostatne predviedol sám Hegel), mohlo evokovať nezhaduce metafyzické asociácie. Jeho existencia by sa však dala len veľmi ťažko poprieť. Preto prišiel marxizmus s myšlienkou, že ľudské vedomie je len odrazom sociálnych, ekonomických a výrobných vzťahov. Tým bola popretá jeho nezávislosť od hmoty a vedomie sa stalo sa len jej najsofistikovanejším výčnelkom. To znamená, že zmena sociálneho a ekonomického usporiadania mení aj ľudské vedomie. Ľudské vedomie sa tak stáva flexibilným a rezignuje na akúkoľvek konštantnosť ideí a axiém, ktoré momentálne obsahuje. Prispôsobuje sa danej situácii. Takto pripravený človek sa mohol stať poslušným plaváčikom zmietaným na vlnách dialektiky vpred k šťastnej budúcnosti. Ak sa narodil vo feudalizme, tak mal len dve možnosti: buď patriť k triede pokrokovej a byť revolučným mešťanom či sedliakom, alebo patriť k triede spiatocnickej a byť feudálom alebo príslušníkom kléru. V kapitalizme bol buď príslušníkom buržoázie alebo proletariátu. Jediným kritériom pre komunistov, ktoré kladú na človeka, je, či napomáha pokroku, alebo ho brzdi. Príslušnosť k táboru nie je však predmetom slobodnej voľby. Naopak, je to nevyhnutnosť sociálnych zákonitostí. Kapitalista môže chcieť sympatizovať s proletariátom, ale vzťah medzi ním a výrobným prostriedkom, ktorý vlastní, ako aj vplyv jeho triedy ho núti zostať kapitalistom. Slobodná vôľa tak stráca pre týchto milovníkov oslobodenia akýkoľvek význam.

A tu sa opäť dostáva ku slovu oná imanentná zákonitosť, ktorá u Hegela posadla ducha, v prehistorickej etape vývoja posadla hmotu a nakoniec v dobe historickej preskočila na sociálno-ekonomický dejinný vývoj. Sociálno-ekonomická dialektika totiž nie je náhodná a zdokonaľovanie ľudstva nie je len šťastným darom dejín. Je to zákonitý proces a nech by sa do cesty postavili akékoľvek protiklady, vždy bude napredovať až k cieľu. Všetky poznané formy usporiadania spoločnosti od prvotnopospolnej, cez otrokársku, feudálnu, až po buržoáznu, boli teda nevyhnutné, nedali sa vynechať ani obísť. Keďže išlo o minulé formy, nikto nemohol komunistom dokázať, že to nebolo tak. Čo sa raz už stalo, to sa nedalo odškriepiť. V čom však spočívala dialektickosť tohto procesu? Práve v hegelianskej jednote protikladov prenesenej do sociálnej roviny. V rámci jedného obdobia totiž existujú podľa komunistov antagonistické triedy, z ktorých niektoré participujú na progrese, iné na regrese. Zo stretu týchto protikladných síl v jednote času, miesta a sociálnej formy vzniká tlak, ktorý posúva vpred koleso dejín. Medzi týmito silami, na označenie ktorých používajú komunisti slovo trieda, prebieha neustály triedny boj. V Komunistickom manifeste sa dočítame, že: „všetky doterajšie dejiny spoločnosti sú dejinami triednych bojov.“ Komunisti ani neuvažuje o možnosti kooperácie medzi jednotlivými tzv. triedami, nepomyslí, že by ich mohlo niečo spájať. Niečo, čo presahuje socio-ekonomické vzťahy.

Ako príklad komunistického uvažovania nám môže poslúžiť ich popis situácie v Taliansku od 13. do 15. storočia. Celá zložitosť vtedajších dejín, tak ako ju poznáme napríklad z geniálneho diela Jacoba Burkharda, je zredukovaná na zápas medzi reakčnou feudálnou šľachtou a pokrokovým mešťanstvom. Dante Alighieri je v tejto chudokrvnej vízii nazývaný „buržoáznym demokratom“, napriek svojmu radikálnemu monarchizmu, ktorý nám zachoval vo svojom spise Monarchia. Ale práve v tom spočíva čaro komunizmu a jeho dialektiky dejín. Hohenstauffovci, s ktorými sympatizoval Dante, a ktorí bojovali v mene tyranského cisárskeho samovládia proti Cirkvi v bojoch o investitúru, sa v ňom stávajú pokrokovou silou. Preto, keď súžujú poddaných krutosťou vyberania daní, pomocou saracénskych žoldnierov? Nuž preto, lebo majú povest' libertincov a neznaobohov, čo je v očiach marx-

xistov viac ako tmárstvo Cirkvi a viac ako aj dočasné utrpenie ľudu. Niežeby ľud nepoľutovali, ale to už je tá jednota protikladov: tyran šikanujúci ľud sa stáva progresívnou silou, lebo má protikresťanské názory a mnisi pomáhajú chorým a chudobným sa stávajú silou regresívnou, pretože sú kresťanmi. Dejiny však idú ďalej, forma strieda formu a protiklad zápasí s protikladom v jednote, pričom osud jednotlivca je nepodstatný. Dôležité je dospieť k cieľu. Ako však bude vyzerat' tento cieľ? Poznáme už dialektickú povahu procesu jeho príchodu aj jeho nevyhnutnosť. Cestu ku komunizmu, zahŕňa celé dejiny ľudstva. Pretože pre komunistov majú dejiny len jeden cieľ a zmysel - vytvorenie komunistickej spoločnosti. To, aké by mal mať tento cieľ atribúty v komunistickom chápaní, sa pokúsím popísať pri predpoklade beztriednej spoločnosti a absolútnej rovnosti ľudí.

BEZTRIEDNA SPOLOČNOSŤ

A ABSOLÚTNA ROVNOSŤ LUDÍ

Začnem popis idey rovnosti výstižným citátom z Josepha de Maistre: „Rousseau začína svoju Spoločenskú zmluvu touto zvučnou vetou: Človek sa rodí slobodný a všade je v okovách. - To sa mu skutočne podarilo! Čo tým chce povedať? Istotne nehovorí o tom, čo je každému zrejme, pretože v tej istej vete tvrdí, že VŠADE je človek v okovách. V okovách! Pozrime ho, básnika! Beží teda o právo, ale to by bolo treba dokázať, pretože skutočnosť je iná.“ Áno, skutočnosť je iná, ako by chceli utopisti. Ale oni napriek tomu chcú proti tejto skutočnosti bojovať, napriek tomu, že všetky spoločenské formy, aké sú známe z histórie ľudstva, stoja a padajú na základnom fakte nerovnosti. Nech boli karty udalostí zamiešané počas dejín akokoľvek a kocky hodené čo najnepredvídateľnejšie, vždy sa spoločnosť znova sformovala do hierarchickej štruktúry, mapujúcej tento prirodzený zákon. Ako správne poznamenáva francúzsky konzervatívny mysliteľ Blanc de Saint-Bonnet: „Kde je nerovnosť individuálnych schopností, tam je nevyhnutne nerovnosť spoločenských postavení a následkom toho politických výhod. ...Vy , čo by ste radi zrušili nerovnosť medzi ľuďmi a dali jedným výhody sociálne, intelektuálne a industriálne, ktoré majú druhí, zrušte nerovnosť medzi jednotlivcami a dajte jedným cnosti uchovávanie, intelektuálnu svižnosť a priemyslovú činnosť, ktorú majú druhí.“ Všetci vieme, že je to nemožné. Komunisti si však mysleli, že to možné je.

Ale na to, aby niekto začal čo i len uvažovať o niečom takom ako zrušení

nerovnosti medzi ľuďmi, musí mať motív. Tým motívom a predpokladom je pocit, že nerovnosť je zlá. To je však morálny súd. Z čoho pramení táto komunistická morálka a pohoršenie nad zlom? A prečo je nerovnosť vlastne zlá, ak je prirodzená a daná? Lebo spôsobuje podľa komunistov sociálny útlak. A prečo je pre komunistov sociálny útlak zlý, a to aj v prípade, že nespôsobuje fyzické utrpenie, ale len sociálnu podriadenosť? Určite nie preto, lebo človek má Bohom danú dôstojnosť. Útlak nerovnosti je pre komunistov zlý, lebo bráni oslobodeniu individua a ľudstva ako takého. A od čoho sa chce ľudstvo oslobodiť? Ak by sme povedali, že od útlaku, tak by sme sa dostali do kruhu, pretože útlak nerovnosti tu nie je sám od seba. V skutočnosti sa chce ľudstvo oslobodiť od Toho, kto tento útlak spôsobuje, a tým je Boh, ktorý je zlý, a to či už len ako idea ľudského pôvodu, alebo ako skutočná osoba. To, čo je prirodzený a Bohom stvorený Poriadok, tak dostáva negatívny náter morálneho zla. Vyššie som uviedol, aká je súvislosť medzi gnosticými herézami a komunistickým myslením. Tento komunistický postoj plný nevráživosti voči akejkolvek hierarchii to len potvrdzuje. Druhým predpokladom ich socio-filozofických úvah je teda prezentácia nerovnosti ako zla. Ako reakcia na toto zlo bola následne vytvorená idea beztriednej spoločnosti a absolútnej rovnosti. Snaď najvýstižnejšie je prezentovaná táto idea rovnosti v Leninovom diele Štát a revolúcia. Treba si ju stále pripomínať, lebo aj dnes sa komunistické myslenie snaží zaviesť vo svete práve tento druh rovnosti, ktorá je na hony vzdialená od rovnosti pred zákonom. Lenin hovorí: „Rovné právo máme síce už tu, je to však občianske právo, ktoré, ako každé právo, predpokladá nerovnosť. Každé právo znamená aplikáciu rovnakého meradla na nerovnaké individua, ktoré v skutočnosti nie sú rovnakého druhu a hodnoty. Rovnaké právo je teda porušením rovnosti a spravodlivosti. ...Podľa Marxa: pri rovnakej pracovnej výkonnosti a teda i rovnakom podiele na spoločenskom konzumnom fonde, obdrží teda jeden fakticky viac než druhý, je teda jeden bohatší ako druhý. Aby sa predišlo takým chybám, musí byť právo, namiesto rovného, nerovné.“ Ak vám táto „pozitívna diskriminácia“ niečo pripomína, tak to nie je, obávam sa, podobnosť vôbec náhodná.

Nešlo však len o rovnosť sociálnu. O tom svedčí jednak antiintelektuálny akcent ospevovania robotnickej triedy a po druhé plány, ktoré komunisti mali s neprispôsobivou inteligenciou a ktoré čiastočne aj realizovali. Ako povedal komu-

nista Šigalev v Dostojevského Besoch: „...Shakespeareovi vypíchneme oči, Beethoven popravíme...“. O tom, že nešlo len o Dostojevského umeleckú licenciu, svedčí výrok ruského revolučného nihilistu Pisareva, že „topánky sú viac ako Shakespeare“. Ich utópia predpokladala teda totálnu nivelizáciu ľudskej spoločnosti, v prospech sociálnej aj intelektuálnej rovnosti, pripomínajúcu vyhlásenie Efezanov vyhánajúcich Herakleita z mesta: „Medzi nami nikto nebude lepší.“ V komunistickej utópii to znamená, že individuálne talenty budú slúžiť vytváraniu novej spoločnosti a nového človeka, alebo sú odsúdené na zánik. Keďže však strop požiadaviek komunistickej utópie na intelekt nebol vysoký, zaviazat' sa mu službou znamenalo dobrovoľne sa vzdať nadbytku intelektu. A to v praxi znamená zarovnať sa s ostatnými. Určite sa nájdú ľudia, ktorí budú argumentovať praxou reálneho socializmu, jeho vedcami a umelcami. Na túto námetku sa dá odpovedať dvoma argumentmi: a) reálny socializmus bol kompromisom utópie so skutočnosťou. Skutočné snahy komunizmu je lepšie študovať na dobe nie príliš vzdialenej od dokonanej revolúcie, keď neždar nie je ešte taký očividný a súdruhom neochabla revolučná väseň. Stačí sa pozrieť na Rusko po roku 1917 a v dvadsiatich rokoch alebo maostickú Čínu, či najkrajší príklad - Pol Potov režim (Z tohto pohľadu je aj pochopiteľné označovanie ZSSR v neskoršom štádiu rozkladu ako buržoázneho štátu Čínou alebo Albánskom); a za b) vedci a umelci tvorili v reálnom socializme skôr režimu navzdory. Teda myslím, tí skutoční vedci a umelci.

Komunisti však nechápali túto nivelizáciu vo svojej utópii ako niečo ubíjajúce, skôr naopak, pokladali ju za pravý výraz bratstva a solidarity. Nevideli nič zlé na tom, aby sa niektorí zriekli prehnanych požiadaviek na duchovný a aj materiálny život v prospech svojich ľudských bratov. To však málokto chce robiť dobrovoľne, a preto bolo treba ľudí k tomu donútiť. To, čo kresťanstvo odporúčalo ako cestu k osobnému rastu a k skvalitneniu osobného života - askézu, to chceli komunisti naordinovať všeobecne. Nivelizácia sa tak mala stať katarziou, ktorá odstraňuje negatívne vlastnosti z ľudského vedomia a zblízuje antagonistické skupiny ľudí do jedného bratského kolektívu, v ktorom všetci žijú pre všetkých. Na ceste k tomuto cieľu však stáli aj po zrušení tried a nerovnosti ešte tri prekážky: súkromné vlastníctvo, štát a staré reakčné vedomie človeka.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Výstražná štatistika

a uzákonený v októbri 2009, určil pre ministerstvo obrany (Department of Defense), čiže na zbrojenie, o 16 miliárd viac ako vlni, teda 680 miliárd dolárov. Okrem toho na vojnové výdavky, spojené s operáciami v Iraku a v Afganistane, americký kongres odsúhlasil ďalších 37 miliárd dolárov. K týmto astronomickým sumám treba ešte prirátat' aj rozpočtové položky určené pre ďalšie vojenské a s vojnovými operáciami spojené výdavky (military-related expenditures outside of the Department of Defense), ktoré predstavujú 319 až 654 miliárd dolárov.

Inými slovami: roku 2010 Spojené štáty vydali na zbrojenie roku 2010 až 1350 miliárd dolárov. Keď sa to vyjadriť číslami, je to číslom na celý riadok: 1 350 000 000 000 dolárov! Takúto sumu si vie človek len ťažko predstaviť. Väčšina týchto peňazí ide do mešcov niekoľkých jednotlivcov a korporácií, ktoré vyrábajú zbrane a iné vojnové rekvizity a obchodujú s nimi.

Tu by sa mohlo zavzdychať, na čo všetko by sa tie peniaze mohli použiť. Ale najsmutnejšia tragédia tohto nemravného plytvania peniazmi spočíva v tom, že celá výroba zbraní a zisky z

nich nikoho nerobia šťastnejším. Naopak, sú príčinami predčasnej smrti tisícov ľudí a zdrojom biedy, smútku a žiaľu desaťtisícov ďalších.

Nie je pravda, že zbrane zaistujú pokoj. História učí a skutočnosť do-svedčuje, že kde sú zbrane, tam je vždy pokračuje vyskúšať ich a využiť ich na smrtonosné ciele.

Studená vojna sa skončila roku 1989. Rozpadla sa veľmoc, existenciou ktorej sa odvodňovala výroba atómových zbraní a iných prostriedkov hromadného ničenia. Logicky by sa bolo čakalo, že teraz nastane postupné odzbrojenie, ničenie nukleárných zbraní a rozviazanie vojenských zoskupení ako NATO. Dúfali sme, že prišiel čas, ktorý predvídali prorok Izaiáš, keď ľudstvo „z mečov si ukuje radlá a zo svojich kopijí viničné nože.“ Sme však svedkami, že výdavky na zbrojenie rastú, zbrojný priemysel mohutnie, vojenské aliancie sa rozširujú o ďalšie štáty, vojny sa vedú ďalej a vyhliadky na pokoj sú stále vzdialenejšie.

Kruhy známe pod kolektívnym menom „military-industrial komplex“ slávia svoje orgie.

FRANTIŠEK VNUK

Vábiaca sonáta

*Neviem skadiať, z akej diaľky zaznieva tá pieseň,
čo ma rozochvieva ako svetlo v lese,
neviem skadiať, z akej diaľky súmrakom sa nesie
a prebúdzá opäť vo mne umlčané struny.*

*Vzlietnuť a nemyslieť viac na návraty,
nad trstie, čo sa v ostrom vetre trasie,
na tomto brehu nechať všetky zisky, nádeje a straty,
stratiť sa v snoch a v nadpozemskom jase!*

*Skadiať, z akej diaľky hlbokými tónmi zuní
pieseň, čo ma vábi na neznáme cesty?
Skadiať je tá túžba, že sa v hrudi nepomestí
a vzletne mi dvíha dušu do výsosti?*

Cestovná sonáta

*Za oknom prelieta krajina Záhoria -
kadere borovic s nitkami striebra briez;
od trstia po vetre beží dažď cez polia,
cez piesky ku jelšiam, tam ho už čaká les...*

*Nezamením ťa za iné,
ty krásna drsná, zádumčivá!
Však prečo sa mi zavše sníva
o inej krajine?*

*Keď za ňou odídem, prekročím zemský prah,
Azda keď prijmu ma nebeské nádvorja,
až budem študovať v nebeských knižniciach,
v snoch budem počuť šum borovic Záhoria.*

Večerná sonáta

*Už doznievajú zvony za agátmi,
za vinohradmi, krovím, za riekou,
za húšťou briezok - niekde ďaleko
už doznievajú zvony za dažďa a za tmy.*

*Ale moje srdce nezmlka.
Naliehavo vyzváňa
ponad mesto, cesty, po lúkach,
do mokrého mlčania.*

*Dozneli zvony, zmlkol vesmír celý,
už nevysielala cez tmy k nebesiam
pozdravy z hlbok žiaden chrám,
len moje srdce, ktoré túžbou rozochvelí.*

Sonáta bezútechy

*Mesto spí schúlené do hniezda z oblakov -
bez hviezdy jedinej, temná noc bez hraníc,
len spoza parku svit súhvezdí vežiakov
preniká pomedzi kadere borovic.*

*Čo robiť s tou ťarchou slov,
ktoré vo mne tvrdohlavo mlčia?
Pritúl si ma do náručia,
skloň sa, Pane, nado mnou!*

*Bez svetla, útechy, nádeje nemám nič,
všade je v studenej samote rovnako.
Bez hviezdy jedinej, v temnote bez hraníc
skladám sa schúlená do hniezda z oblakov.*

EVA FORDINÁLOVÁ

Sonáty

Záhorská sonáta

*Krotká črieda vrškov medzi jesienkami
pokojne sa pasie, nedbá na bič dažďa;
živicový vietor o tvár šúcha sa mi,
listy letných lások mokré cesty dláždia.*

*Chlad leto odvíjal,
naplnia dušu, myseľ, plúca,
červené kúsky môjho srdca
chvejú sa v trní krovja.*

*Šíra panoráma, obraz dávno známy:
v diaľke vence borov zem a nebo spoja...
krotká črieda vrškov medzi jesienkami -
utíš aj mňa, Pane, zbav ma nepokoja!*

Sonáta zrušenej trate

*Opustené koľajnice bežia skryť sa do lužného lesa,
za noci len hviezdy nad hlavou im iskria medzi trolejmi
a cestuje nimi iba vetrik jesenný
zo záhorských nížin niekam nahor, na nebesia.*

*Poznám tú trasu odmala
(brávala ma ňou moja mama),
do rytmu srdca vždy mi spievala
o cestách lákajúcich do neznáma...*

*Už lokálke nelepia sa piesne na kolesá.
Unavené ťažké mraky zasadli si medzi trolejmi,
nad pražcami beží iba vietor jesenný,
v brašni plnej pestrých listov nesie aj tie moje
mojim drahým na nebesia.*

Snímka: Ivan Lužák

Sonáta putovania

*Som tu len cudzinec,
som tu len dočasne -
kým zložím ťarchu z pliec
a bolesť do básne.*

*Blízke žlté planéty lúčov aj cez opar hmlistý
a vzdialené galaxie sídliskových blokov
mi v ústrety žiaria do samoty vôkol,
do tmúcich tiem.*

*Zostane znak po mne, dáka stopa v opadanom lístí,
keď odídem?*

*Šetri ma, Pane môj,
a daj mi silu niesť
túžbu a nepokoj
do Mesta všetkých miest.*

Sonáta stíšenia

*Mámivé nádeje za kruhom obzoru!
Vplietate volanie do piesne koľajníč,
no kto sa zväbiť dá, nenájde v dialkách nič,
len trpkosť sklamaní, spustenú závoru.*

*Iný spev ozval sa mi v duši:
s nárazmi veterného príboja
vyraziť smerom, v ktorom tuším
nájsť Boží prístav pokoja.*

*Od trate doznieva tep kolies vzdialený
a v mysli konečne po túžbach ticho je,
ako keď umelci vkladajú nástroje
do puzdra mlčania, tichnucej ozveny.*

Vzletná sonáta

*Dozrela trstina pri rieke Morave,
dialky sa zmáčali, slnko je hrdzavé.
Vzopnúť sa na krídla nad krovie, nad polia,
do jasu zenitu nad bormi Záhoria...!*

*Kto ma to vábi naspät'?
Kto ma chce zvrátiť z cesty?
Kto sa mi snaží vraviť,
že počuť len šum vetra v liešti?*

*Ja viem, kto volá ma nad vzdušné priestory.
Vznesiem sa nad krovie, nad polia, nad bory,
tu dolu zanechám, čo bolo boľavé.
Dozrela trstina pri rieke Morave.*

Sonáta energie

*Keď som už chcela nechať splynúť svoju pieseň
so zlatou mlkvou žiarou podvečera,
na Tvoju výzvu nové melódie nesiem
a vzletné tóny na nokturno zbieram.*

*Všetko sa zdalo byť neskoro -
už som sa zmierila s mlčaním:
jesene splývajú s tichom zím
pokojne, s oddanou pokorou.*

*V hlbokých tónoch pulzuje tep noci novou túžbou.
Valia sa z hĺbok srdca vlny netušenej piesne
a lámu hrádze stresov, múrov, borovic, skál, dubov,
na Tvoje slovo vesmírom sa nová nádej nesie!*

SPOMIENKY

JÁNA ŠUBÍKA Z KALIFORNIE

Z rodiny Františka Šubíka žije v USA už len jeho najmladší syn Janko. Jeho spomienky sú veľmi zaujímavé a cenné.

Žiadala si ma o nejaké spomienky na moju mladosť, rodičov, brata, školu v Trnave, útek zo Slovenska atď. Nebude to pre mňa jednoduchá úloha, lebo môj pohľad nemusí nutne korešpondovať s prevládajúcimi myšlienkami a spomienkami iných. Pomaly sa do toho ponorím, ale nechcem ísť naraz do všetkých detailov.

Mama v posledných rokoch života, hlavne potom ako zomrel otec, sa stala tak trochu zatrpknutou. Keď už otec nebol nažive, veľa kontaktov, ktoré mal s literárnymi a politickými kolegami ustalo - listy a telefóny. Myslím, že mama sa cítila zradená, zabudnutá. Spomínam si ako raz povedala niečo, čo ma šokovalo: „Keby sa nebol tvoj otec zaplietol do politiky, nemuseli sme byť tu!“ Bol som ohromený, keď som to počul, ale po rokoch, myslím že som pochopil jej pocity.

Mojí rodičia boli zložití osobnosti. Veľmi veľa museli zaplatiť za politické oslobodenie sa od perzekúcie, ktoré dosiahli únikom od režimu v roku 1952. Úprimne, nemyslím si, že boli vôbec nikdy šťastní odkedy sme sa usadili v USA. Tiež viem, že obaja trpeli nemerateľnou traumou v ich rannom živote - stratou ich prvorođeného syna Ivana. Niekedy si aj pomyslím, že po Ivankovi nemali mať viac detí. Chcem povedať, že rodičia vôbec neboli veselí a mne sa to zdalo byť veľmi smutné. Otec sa mohol odosobniť pri písaní poézie a jeho útechou bolo aj

Andrej Žarnov s manželkou a synom Ivankom

stretávanie sa s inými umelcami, ktorí taktiež museli opustiť svoju vlasť. Otcova najväčšia láska bola poézia a národná vrúcnosť. Nehovorím to zo zlosti, je to len praktické uvažovanie. Otec mal v živote významné poslanie a teraz už tomu skutočne rozumiem. On bol skutočne mimoriadny človek, ale ja som v detstve nechcel Andreja Žarnova, ale svojho otca, Františka Šubíka.

A ešte museli zanechať rodinu a všetko čo im bolo blízke a začať znova v tejto krajine. Teraz tomu úplne rozumiem, ale nebolo mi to tak jasné, keď som bol mladší a vyrastal som v novom domove, tu v USA. Tým, že som bol najmladší, bolo pre mňa omnoho ľahšie sa asimilovať ako ostatným, vrátane Karola. Jeho osobný život bol pohroma už od chvíle, kedy dosiahol tínedžerský vek a skončilo to nepeknou haváriou. Myslím, že on im mal nahradiť Ivana a ja som bol druhoradý. Ani jeden z nás to však nemohol dosiahnuť.

Teraz sa zastavím. Môžem v písaní pokračovať aj v budúcnosti kratšími časťami. Nie som si istý, či toto je to, čo by si chcela zahrnúť do akéhokoľvek druhu knihy, ktorá oceňuje dedičstvo alebo odkaz môjho otca, ale aspoň som k tebe úprimný. Keď sme utekali, bol som veľmi mladý a šťastný, že sa môžem asimilovať do amerického života. Mal som to z celej rodiny najľahšie. Karol bol len o päť rokov starší, ale pre neho to už nebolo také jednoduché. Myslím si, že práve preto mal aj veľké a vážne problémy v neskoršom živote. Najviac som sa naučil angličtinu od amerických štátnych zamestnancov v Nemecku. Aj hudbe, ktorej ja venujem doteraz. Po skončení vojenčiny v USA som sa tiež stal štátnym zamestnancom. Do penzie som odišiel v roku 2004.

MARGITA KÁNIKOVÁ

V znamení púpavy

Fragmenty zo života básnika Andreja Žarnova

Ručičky hodín nemožno zastaviť ani v našom prípade. Len dozrievame do svojho času dôstojne ľudsky, kultúrne i politicky. Ako národ, ktorý chce byť partnerom iným na základe dôstojnosti, a nie pechorenia sa, škriepok a prehrabávania sa v resentimentoch a osobných krivdách.

ANDREJ ŽARNOV
básnik, prekladateľ, vedec-patológ,
prvý držiteľ Štátnej ceny za literatúru Slovenskej republiky (1939 - 1945).
Čestný občan mesta Trnava in memoriam

Nemecko - niekedy túžim, aby sa vrátil čas keď sme tam bývali. Ten rok medzi 1952 a 1953 - keď sme boli v Nemecku - to bolo pre mňa veľmi príjemné obdobie. Mama ma doma učila, bola to taká domáca škola. Najradšej by som bol, keby sme v Nemecku zostali a neodišli do USA. Bolo mi veľmi smutno, keď sme museli odísť. Myslím si, že to bol čas, keď som od rodičov dostal najviac pozornosti a náklonnosti, hlavne od mamy.

Na školu v Trnave si spomínam len hmlisto. Viem, že mojou učiteľkou bola žiačka mojej mamy. Nepamätám si jej meno, ale mal som ju veľmi rád. Čítať som vedel už ako štvorročný, mama ma to naučila. Ešte si spomínam, že otec ma viezol do školy na bicykli, obaja sme spadli, ale nepamätám sa, prečo sa to stalo. Pol dňa sme sa učili aj v sobotu. Keď som začal tretiu triedu v USA prekvapilo ma, že v sobotu a nedeľu sme do školy nechodili. A ešte si pamätám, že veľa detí malo biele košeľe a červené šatky. Pionieri. To je všetko, nepamätám si na školskú budovu alebo triedu, žiakov alebo priateľov. Všetko je ako v hmle.

Pripomenula si mi moju detskú lásku Icuku. Viem, že na jednej strane sme mali susedov Lanákovcov. Raz ma ich pes pokúsil, lebo som dal ruku do jeho misky s jedlom. Vilo bol Karolov kamarát a mal sestru Helenku. Z druhej strany bývala Icuka. Obe boli veľmi milé a pekné.

Bol som prekvapený, keď som na fotografii videl náš dom, ktorý má stále zelenú bránu a spomínam som si, ako som sa tam hrával.

Hudba je súčasťou môjho života viac, ako si to moji rodičia uvedomovali. Podľa nich to bolo len pochabé hľadanie samého seba, i keď neskôr svoj postoj zmenili. Mamu som sklamal, že som sa nevenoval klasickej hudbe a vybral som si iné smerovanie. Otec k hudbe vôbec neinklinoval a vôbec sa o ňu nezaujímal. Hudbe som sa väčšinou venoval ako hobby, ale istý čas som hral aj v profesionálnej music group, teda venoval som sa populárnej

hudbe. Možno otec bol sklamaný, že som neštudoval medicínu, ale mňa vôbec nezaujímal, nemám rád nemocnice. V tom čase ma veľmi zaujímali lietadlá, a tak som si myslel, že budem letecký inžinier. Matematika mi moc dobre nešla, tak som si to rozmyslel.

Asi pred rokom som napísal krátky text piesne a nazval som ho Žltý mesiac 1952. Je to iba rad spomienok, obrazov, momentiek, ktoré mi prídu na myseľ, keď vidím mesiac veľmi nízko na horizonte, je

to o našom úteku. Tak ako o tom písal pán Alfonz Šilhár, večer blízko hraníc pri rieke Morave sme narazili na drôt, ktorý vystrelil osvetľovaciu raketu. To bolo to horiace svetlo, o ktorom píšem. Vtedy som niečo zo strachu zakričal, ale otec ma umlčal úderom po ústach. Padol som na zem a bol ticho. Na toto nikdy nezabudnem. Teraz už viem, že to bolo veľmi nebezpečné a všetci sme mohli byť prezradení. Toto je dôvod pre ktorý nechcem na náš útek spomínať. Aj po rokoch je to veľmi kruté a bolestivá spomienka.

Takto na spomínanú udalosť spomína vo svojich pamätiach Alfonz Šilhár: „Len čo sme sa všetci prebrodili na druhú stranu močariska a chystali sme sa pokračovať v ceste, v okamihu celé okolie okolo nás sa rozziarilo. Znovu sme sa inštinktivne všetci hodili na zem. Videli sme, že neďaleko od nás na oblohe sa vznášal malý padák so svetelnou raketou.“ O pár riadkov ďalej píše: „Zdalo sa, že je všetko v poriadku, ale keď sme schádzali z hrádze, narazili sme na drôt a skoro všetci sme spadli na zem. Tí, čo nespádli, museli sa sami hodiť na zem, lebo ten drôt vystrelil osvetľovaciu raketu, ktorá sa nad nami rozziarila. Ležali sme tam ako primrznutí.“ (Andrej Žarnov 1903 - 1982, Zborník o živote a diele univerzitného profesora MUDr. Františka Šubíka, str. 120)

Dokonca aj po päťdesiatich rokoch, keď vidím mesiac, necítim sa vo svojej koži. Preto som ten pocit vložil do piesne. Nedá sa to porovnať s veľkolepou metaforickosťou môjho otca. Nie je to kopírovanie, je to jednoducho odraz niektorých mojich vynárajúcich sa pocitov. (Pôvodne nechcel, aby tento text bol zverejnený, ale chvála Bohu svoje rozhodnutie zmenil).

Yellow moon 1952

*took a walk one evening, along by the railroad track
little did i know that i'd never be coming back
air smelled heavy, filled with shadow and doom
and over my shoulder i could feel the yellow moon*

*looked up in the darkness, a spark of burning light
came a blow to my head, something was not right
where is the comfort, it's got to be over soon
the answer i got was from that yellow moon*

chorus:

*through the mud and the rain, pressing hard till dawn
feeling tired and weary, and i can't go on
dreaming of sunshine, the window in my room
but all i could feel was that ugly yellow moon*

*the days pass quickly and time attempts to heal
the darkest moments, still so real
but the chill comes quickly on a steamy night in june
when over my shoulder i see that yellow moon*

Janko s manželkou Jo

Žltý mesiac 1952

Jeden dávny príbeh ma osloví vždy na trati.

*Kto vtedy vedel, že sa už nevrátim.
Vzdych bol ťažký, plný tieňov a chmár
a nad mojou hlavou mesiac, zlý samotár.*

*V tom ohnivé svetlo vzbĺklo mi do očí,
tak odrazu život ti kartu otočí.
Kde je môj domov, hračky a túžob pár,
odpoveď mlčí ten žltý samotár.*

*Ležim unavený s tvárou na zemi,
iba blato a dážď, more trápení.
Snívam o slnku, čo má vľudnú tvár:
Z oblohy zisa ten čudný samotár.*

*Dni sú rýchle a nás čas lieči z rán,
väčšinu dávnych smútkov vráti k nám.
Ale chlad z nich dýchne a má tú žltú tvár,
keď nad hlavou mlčí ten hrozny samotár.*

*Tá bezradná detská tvár
dívá sa spoza chmár,
tú bezradnú detskú tvár
skrýva môj snár.*

September 2009

Preložila BEÁTA VARGOVÁ KURACINOVÁ

Celá skupina na priloženej nahrávke je jeden človek - ja. Nielenže som autorom hudby, ale prostredníctvom Sonar 7 hrám na dve rozdielne gitary, jednu mandolínu a tiež na elektronickú basovú gitaru. Spolu s priateľkou z práce aj spievam. Jej obaja rodičia sú Maďari a jej muž Peter tiež utekal z Maďarska v roku 1956 s matkou a sestrou a mal rovnaký zážitok ako ja. Preto ona vie, o čom spievam. Hudba a fotografia spolu s mojou rodinou sú mojimi najväčšími láskami.

Po vojenčine, keď sme bývali v Minnesote, som išiel študovať na umeleckú školu. Potom som pracoval v reklame, posielal fotografie do novín a časopisov. Pracoval som pre dve firmy, ale neplátili dobre. Potom som šiel do štátnej služby a s tým otec nemal taký problém ako s fotografiou. Nebolo to zaujímavé, ale bol tam lepší plat a benefity. Raz keď som telefonicky rozprával s otcom povedal mi: „Kedy sa už konečne prestaneš správať tak pochabo a nájdeš si poriadnu prácu“. Veľmi ma to zabolelo, lebo určite by to nepovedal slovenským umelcom, napr. Jozefovi Cincíkovi. Možno preto, že som nepracoval pre slovenský národ, moje zamestnanie bolo pre neho bezcenné. S Karolom sme sa zhodli, že otec nemal záujem o naše obyčajné problémy, bol veľmi prísny a nemal zmysel pre humor. Najväčšou otcovou láskou bola poézia a národná vrúcnosť. Aj mama to niekedy hovorila. Nehovorím to so žiadnou zlosťou, je to len praktické uvažovanie. On bol skutočne mimoriadna osobnosť, mal v živote významné poslanie, ktoré splnil a teraz tomu už ja veľmi dobre rozumiem.

Stále mám rád fotografiu, dnes už ako koniček a na penzii sa jej viac venujem. Všetko je digitálne a nemusím pracovať v smradľavom prostredí. S priateľmi sa ešte občas venujem hudbe. Hrám na gitare, mandolíne a trochu aj na husliach. Tieto chvíle mám veľmi rád. Už som tri týždne doma z nemocnice (prostata cancer surgery), nemám dost síl, ale každým dňom sa to zlepšuje. Pomáham okolo domu, upratujem aj varím, lebo moja manželka Jo ešte pracuje pre medicínsku priemernú firmu v neďalekom meste Fallbrook. Už je dosť unavená a netrpezlivo čaká na dôchodok, na ktorý má nárok o dva roky. Môj syn Tony býva v San Diegu, pracuje tam pre veľký obchod Costco a má diplom v medzinárodnej ekonomike. Naša dcéra Elizabeth pracuje v našom meste v elektronickej firme.

Nechcem byť negatívny, ale všetky články a knihy nehovorí, aký rodič bol môj otec po Ivankovej smrti. Ja som veľmi málo videl Andreja Žarnova, básnika. Ja som videl len môjho otca, od ktorého som chcel len pozornosť, záujem a lásku. Som šťastný, keď môžem povedať, že keď bol starší, pred koncom života, si to viac uvedomoval a mali sme dobré vzťahy až do jeho smrti. Myslím, že aj moji rodičia pochopili, že najdôležitejšia je láska v rodine, že je to viac ako vzdelanie alebo postavenie v spoločnosti. A v našej rodine je skutočná láska.

V knihe Andrej Žarnov (1903 - 1982) sú fotografie a moja najmilšia je z januára 1982 - jeho posledná pred smrťou. Usmieva sa a vedľa neho je obrázok môjho syna Tonyho, keď bol ešte bábätko. Mama aj Karol mi hovorili, že tento obrázok mal veľmi rád. Keď v marci 1982 už ležal v truhle, vložil som ho do jeho vrečka, aby ho mohol mať na svojej poslednej ceste.

Úprimnejšie k dejinám

Margita Kániková:

V znamení púpavy

(Fragmenty zo života

básnika Andreja Žarnova)

2. rozšírené vyd. Bratislava :
Vydavateľstvo SSS, 2010.

Zostavovatelia Encyklopédie slovenských spisovateľov, vydané pod vedením Karola Rosenbauma (1984) vo svojej úvodnej kapitole vysvetľujú (ne)zaradenie jednotlivých autorov nasledovne: „Do diela sú zaradení tvorcovia umeleckej literatúry (poézie, prózy, drámy), ako aj literármi vedci a literármi kritici, ktorí sa sústavnejšie zúčastňovali na formovaní a vývine slovenskej literatúry, na jej estetickú diferenciaciu (...) Priradené, autori, ktorých reakčné politické postoje, spočívajúce na ideológii ľudáckeho klérofašizmu, antikomunizmu či pravicového oportunizmu, priviedli k občianskej zrade našej vlasti a k politickej emigrácii, nestali sa predmetom pozornosti Encyklopédie. Títo autori sa sami vyradili zo spoločnosti našej literatúry a kultúry“ (s. 5-6).

Takýmto príkrým postojom bola postihnutá značná časť slovenských literátov, ktorá z politických, konfesijných či morálnych dôvodov rezignovala na marxisticko-leninskú doktrínu a emigrovala, prípadne sa utiahla do nepublikáč-

sa Žarnovovej literárnej aktivity (J. Melicher, J. Pašteka.), uvedená publikácia je zameraná skôr na priblíženie biografických údajov, na okolnosti, ktoré vymodelovali z Františka Šubíka nielen inteligentného, kresťansky zmysľajúceho a charakterného človeka, ale aj lekára i básnika. I keď kniha ponúka mnoho faktografie, je napísaná veľmi pútavo, jej koncepcia je premyslená a postavená na chronologickom princípe. Cenné sú informácie o Šubíkovom detstve na Kuklove (okres Senica), o jeho štúdiu v rodisku i na gymnáziu v Skalici i v Trnave, neskôr i na Lekárskej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave v odbore patológia. Pôsobil na danej univerzite najskôr ako asistent Patologického ústavu, onedlho sa stal docentom a v krátkom čase na to aj univerzitným profesorom. Veľmi rýchlo sa stal v predmetnom obore uznávaným odborníkom nielen v slovenskom, ale i v medzinárodnom kontexte. Jeho meno sa spomína s 12 člennou expertíznou skupinou, ktorá mala preskúmať masaku poľských dôstojníkov v Katynskom lese (1940). Nemci obviňovali ZSSR, Sovieti zasa Nemcov. Výsledok bol šokujúci nielen pre Európu a svet, ale bol zároveň aj Šubíkovým osobným preklatím - pre akt pravdivosti on i celá jeho rodina trpela až do konca jeho života. Ako píše Margita Kániková priamo v predkladanej knihe: „Zomrel bez pocitu, že pravdu pozná a akceptuje celý svet. Zomrel ako verejne pokarhaný, že ako významný činiteľ verejného a kultúrneho života dával svoje služby k dispozícii fašistickému režimu, aby tým pomáhal tento režim budovať a udržiavať a ako exponovaný politický činiteľ verejne hanobil ZSSR a jeho štátne zriadenie“ (s. 35).

Autorka vo svojej publikácii kladla dôraz i na detailné objasnenie okolností narastajúceho vplyvu sovietskej spoločnosti. Neopomenula, ako sa F. Šubík najskôr vyhol emigráciou do Nemecka chápľadl NKVD (1945), aby ho následne vydali do Československa a umiestnili do vyšetrovacej väzby. Následne bol štátnymi úradmi sice pozbavený väzby, ale reštrikcie voči jeho osobne viedli k verejnému pokarhaniu a k odobratiu akademických titulov. M. Kániková charakterizuje jeho vtedajšie ťažké životné položenie ako „nesloboda na slobode“ (s. 44) - bol totiž pod stálym dozorom ŠtB. Toto vstúpilo v rozhodnutie F. Šubíka v roku 1952 odísť do emigrácie. Autorka vyvracia na základe diáru manželky F. Šubíka jeden z najrozšírenejších mýtov o spôsobe prekročenia hranice F. Šubíka s rodinou. Štátnu hranicu prekročili na rieke Morave na gumených člnoch a nie virtuálnom z Kuklova, ako to rozšírili agenti ŠtB, aby ospravedlnili svoju neschopnosť zabrániť Šubíkovcom opätovne emigrovať.

Emóciami preexponovanú časť tvorí zverejnená korešpondencia s Alžbetou Šubíkovou (manželkou F. Šubíka a jej synom Karolom). Je plná osobných reminiscencií, nostalgické za domovom, osobných tragédií, ale i snahou o akademickú, občiansku i literárnu rehabilitáciu Františka Šubíka (Andreja Žarnova).

Kniha Margity Kánikovej *V znamení púpavy* je odrazom silnej túžby vyrovnat' skrivené zrkadlá našej minulosti a má snahu byť ďalším podstatným prameňom k celostnému napísaniu serióznej monografie o živote i diele Andreja Žarnova (F. Šubíka).

JOZEF BRUNCLÍK

Návraty do kúdelnej izby v Batizovciach

Verní kroju, verní rodu

Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

V ten piatkový potrojkráľový večer sa v Dome kultúry v Batizovciach zišla celá obec, detvákmi počínajúc a dospelými končiac. Po piatykrát tu usporiadal matičný odbor hudobno-slovné pásmo so zvykoslovím viažúcim sa ku kúdelnej izbe. Tajomník Matice slovenskej v Batizovciach Vladimír Perička, zároveň moderátor, nazval kúdelnú izbu návratom do izieb starých materí. Obecenstvo i javisko boli jednotné a živo odpovedalo na dianie v kúdelnej, pričom nezabudlo aj na tety Johasovú a Desiatnikovú, ktoré im všetko pred časom, keď ešte žili, prerozprávali. Scenár, na ktorom sa podieľali Milan Pastrnák, predseda MO MS a hospodár Cyril Františka a spomínaný moderátor, zahrnul predvianočný čas počínajúc Ondrejom, Luciou, Vianocami, novým rokom, končiac fašiangami.

Keď do tmavej noci a ticha zazneli zvony z turie a zsvietili lampáše, celá sála v údive vzdychla. Parobci mohli zaspevať starú koledu Pásli ovce valasi... Nasledovala stará nemecká pieseň brontvai a potom návrat do predvianočných čarovných zvykov v kúdelnej s priadkami na Ondreja (Ondreju, Ondreju, na teba olovo leju...) na Luciu - hádanie ženicha z pirohov s menami mládencov a nedočkavé priadky čakajúce na mládencov. V izbe ich víta gazdiná - Oľga Pastrňáková a gazda V.Perička. Vládne veselost', prekáračky, smiech. Nadchádzajú Vianoce s vinšami mužskými i dievčenskými, v ktorých je zrejma túžba po vydaji. Dve z dievčat zaklopú na dvere chlievika, ktoré na ich sklamanie ostávajú nemé. Iba keď otvorí a vykotúľa sa uječek, nie celkom oblečený a pri zmysloch po prebdení noci v „konzume“. To sa neskončí dobre, už vie, čo ho doma čaká. Mládež sa počas Vianoc teší a veselí. Spievajú, tancujú polku, valčík. Nový rok ohlasujú piesňou Vesel' sa, ľudské stvorenie... Radostné Vianoce sa prehupnú do ešte bujarejších fašiangov. Devy zhotovujú ružičky z trblietok a pestrých látok a každá ich daruje svojmu vyvolenému. Za to ich mládeni vyzývajú do tanca a počastujú ich sladkou pálenečkou.

Hry a zábavy nemajú konca. Známý je tu lopatkový tanec, žartovný a trochu erotický a ...visím, visím - na dverách

s prejavmi vzájomnej náklonnosti, to všetko na očiach starých i mladých. Okorenené žarty s príchutou dvojzmyselnosti, ale vždy končiace nevinné a nakoniec preberú svoju úlohu traja harmonikári. Hrajú batizovské a krajové piesne a „Slovensko naše, naša rodná vlasť...“ spieva celá sála.

Taký hymnus dedičstvu otcov, tradíciám a Slovensku, aký zaznel v Batizovciach, nenechal nikoho bokom.

Matica spojila v kúdelnej celú obec, čo napokon uznal aj starosta Ivan Čičmanec pri poďakovaní. V podtatranskej obci sa zrodila či obnovila pôvodná tradícia, ktorá spojila obec do jediného spoločenstva, v takej podobe, aká bola zdedená po predkoch - spoločného prežívania radosti kresťanských sviatkov a trvania rodu vo zvykoch a spolupatričnosti.

Kúdelná izba je výsledkom osobného nasadenia niekoľkých ľudí, ktoré stojí za to. Milan Pastrnák (a jeho matiční pomocníci) zapojil do nej nielen svoju rodinu - päť krásnych rúčich dcér, ženu Oľgu a svokra - mamku Greguškovú a susedu Pavlíkovú, vypekali od rána batizovské dobroty, ale dali dohromady spoločenstvo mládeže - študentky a študentov, rodákov z obce, ktorá spolu na návčikoch prežíva zmysluplný čas, ako všetko, čo sa rodí z lásky bez koruny. Všetci sú platení rovnako - ničím. Preto je tam ničím neskalená radosť. A hodiny strávené pri údržbe krojov, zháňaní chýbajúcich aj v iných okresoch.

A čo je na všetkom najdôležitejšie, sú detváky v krojoch od dvoch do x rokov sediace na lavici v prvom rade, zvedavo sledujúce počínanie svojich rodičov a príbuzenstva na javisku, odeté do krútiacich sa sukničiek a chlapi rovnako ako starší druhovia s klobúkmi vzbudzujúcimi sebavedomie a vážnosť.

Devy a chlapi prajne ponúkali všetkým v sále krajové špeciality a punč. Toto veľké podujatie obce malo aj svojich mecenášov. V prvom rade to boli poslanci, ktorí schválili z rozpočtu obce pre Maticu slovenskú vyše 230 eur a František Lizák podaroval na tento účel prasiatko.

Preto každý, kto bol 7. 1. 2011 v sále, bol zasiahnutý dobrou náladou a čistou radosťou bielych batizovských Vianoc.

LUDMILA HREHORČÁKOVÁ

KULTÚRA Č. 3/2011 VYJDE S DÁTUMOM 9. FEBRUÁR 2011

KULTÚRA
DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY
PREDPLATNÉ V ROKU 2011

Kultúra je dvojtýždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti.

Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.

Vytvárajú tak platformu na diskusiu o významných otázkach slovenskej spoločnosti, jej koreňoch, tradícii, ale aj jej súčasnom stave, s dôrazom na mravnosť jej intelektuálnych elit.

Duchovný rozmer života jednotlivca a národa tvorí chrbticu nášho záujmu v čase, keď sa za mimikri globalizujúceho sa sveta neraz skrýva potlačanie národných kultúr.

Kultúra nezápasí proti ničomu. Kultúra vedie zápas o niečo.

Nepresviedčame, neagitujeme, nezastrašujeme. Inšpirujeme.

Darujte dobrým priateľom Kultúru! Prispejete tak k obrode národa a spoločnosti.

Kto si predplatí Kultúru, investuje nielen do seba, ale aj do rozvoja svojej vlasti.

Objednať si môžete Kultúru v Slovenskej pošte, a. s.,

alebo aj na e-mailovej adrese Kultúra redakcia@kultura-fb.sk.

Jeden výtlačok v roku 2011 stojí 1,20 eur. V roku 2011 vyjde 21 čísel.

Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

BANSKÁ (A NIE KYSLÁ) ŠTIAVNICA A HONT

Takto upozornení (zisteniami autora uverejnenými v predošlom čísle - poz. redakcie) môžeme sa pokúsiť o rozlúštenie mena Kremnica. Všimnime si, že suffix -nitz je spoločný starým menám dvoch banských miest na Slovensku: Kremnitz (Kremnica) a Schemnitz (Schelmeczbana, Banská Štiavnica) a jedného v nemeckom Sasku na západnej strane českého Erzgebirge: Chemnitz. Slovenský Schemnitz je síce známy ako prvá baňa, v ktorej sa použil pušný prach Casparom Weindleom roku 1627,¹ ale o význame jeho mena existujú len dohady. Tak Matunák, ktorý vyvinul veľké úsilie, aby dokázal, že ani Schemnitzbana, ani Kremnitzbana nie sú veľmi staré, zastával názor, že „Štiavnica, st.[aro] slov.[ensky] Ševnec a Ševnica, maď.[arsky] Csevicze, Selmecz má meno od minerálnej vody.“² Zrejme mal na mysli meno Šťavica, 'kyslá alebo minerálna voda'. Tých je na Slovensku niekoľko (e. g. prameň 2 km na západ od Vřšku v Kyjaticiach, okres Revúca, Sívá brada atď.), ale žiadna nepríberá suffix -nitz. Divné by tiež bolo, žeby najstaršia zlatá baňa v strednej Európe niesla meno úplne cudzie jej podstate, ktorou bolo zlato.

Banská Štiavnica môže byť odvodeninou Schemnitzu, ale nie naopak a Matunákova reťaz je korupčná, nie etymologická. Žiadna z mnohých Štiavnic a Štiavničiek a Štiavnikov na Slovensku nebola nikdy preložená do nemčiny ako Schemnitz.³ Nenachádzajúc vysvetlenie mena Schemnitz v maďarčine, nemčine a slovenčine, riešenie zhladiame v tamilskom Šemaniti, ktoré popisuje Schemnitzkú zlatú baňu ako 'Rezervu zlata' (z ta. šema-'rezerva' a niti 'zlato', 'nazhromaždený poklad'.) A táto etymológia bezpochyby poukazuje na dravidských prospektorov ako na tých najstarších zlatokopov na Slovensku.

Tamilskú etymológiu podporuje aj meno Hontianskej Stolice, ktorej hlavným mestom bola Schemnitzbana. Dravidské hon pre 'zlato'⁴ je kannadským variantom tamilského pon pre 'zlato'. Hontianska Stolica sa teda právom nazýva Zlatou Stolicou. Jej osou je rieka Štiavnica, odvodňujúca zlaté a strieborne doly Šemaniti/Schemnitz-u a v jej povodí sa nachádza niekoľko lokalít s menom Hon-t: Hontianske Nemce, Hontianske Tesáre (ta. Hon tassar pre tesárov) Hontianske Trst'any, Hontianska Vrbica, Hont na južnej, maďarskej strane Ipl'a nad jeho sútokom so Štiavnicou a nakoniec i samotný Hont alebo Hontská či Hontianska župa. Sem patrí aj dedina Kráľovce (dnes súčasť obce zvanej Kráľovce-Krnišov) asi 5 km na západ od Krupiny na zlatonosnom prítoku Štiavnice, lebo jej maďarské meno Hont Királyfalva poukazuje na jej dávne spojenie so zlatou industriou.

Samotná Krupina (niekedy Karpona, Korpona, Corpona),⁶ jedna z banských dedín, zaznamenaná už okolo r. 1241, odvodzuje svoje meno od potoka Karpona (dnes Krupinica),⁷ ktorý bol zlatonosný, a preto bol dravidskými prospektormi pomenovaný potokom Zlatých kameňov, Karpon (z ta. kal 'kámeň' a pon 'zlato' kde -l- pred -p sa normálne mení na -r-, e. g. karpuram 'zlatý kameň').⁸ Celé meno mohlo znieť 'Karpon-nad' (porovnaj Hornád), z čoho by ľahko vznikla Krupinica. A tu vidíme, že Hontianska Stolica (magistrálna oblasť) obsahuje miestne mená založené na oboch formách dravidského slova pre zlato hon a pon. Preto začiatky ryžovania zlata v potokoch Hontu musia siahať až do doby bronzovej, kedy začali čulé styky

CYRIL HROMNÍK

Salamandra

a slovenské baníctvo v bronzovej a predrímskej dobe

medzi vtedy teologicky, kozmologicky, ba aj technologicky najvyvinutejšou kultúrou indických Dravidov na jednej strane a nimi pomenovanými Slovenmi na druhej strane. Potvrďuje to už samotné meno Hont, zosnované z dravidských slov hon pre 'zlato' a ta v zmysle 'dávať', 'tvoriť', 'plodiť', 'získavať'. Takže dravidská oblasť Honta, ako meno oblasti najstarších baní v Európe doby bronzovej, bola doslova 'Oblasťou dávajúcou, plodiacou a tvoriacou zlato', čiže 'Zlatoplodnou' alebo zlatokopecou oblasťou, zaznamenanou v latinskej forme Aurofodina. Z hľadiska vzdialených dravidských investorov, ktorí na úver financovali obchod so zlatom, Honta alebo jeho slovenský variant Hont bol oblasťou, kde sa dalo kopaním alebo kúpou získať zlato.

Názvy Schemnitz s Kremnitz spája dravidská koncovka -nitz/niti, s významom 'zlato' alebo 'nahromadený poklad'. Pôvodná forma Kremnitz-e, ako sme už videli, je „Keremnice“ alebo Keremnitz a zachovala sa aj v maďarskom Keremec a Körmök. Tá je zložená z troch slov: Kere-, ma- alebo me-, a -nice alebo -nitz. Takto zložené meno Keremnice najpravdepodobnejšie pozostáva z tamilských slov ker (vyčiniteľné s šeri alebo čeri) s významom 'lesná dedina', + má 'rýdzosť zlata', + niti 'zlato'.⁹ Dohromady, Kerima-niti alebo Keremnice ~ Keremnitz by takto znamenalo 'Lesná Dedina s Rýdzim Zlatom', čo by veľmi presne vystihlo prírodnú, geologickú aj ekonomickú podstatu Kremnice.

ZLATO A MIESTA ZVANÉ ŠPANIA

Slovenské 'zlato' (rusky zoloto), odvodené od tamilského šolittal 'blištiaci', prilákalo dravidských prospektorov do 'Lesnej dediny rýdzeho zlata', Kerimaniti, a bohaté zásoby medi ich priviedli do neďalekej Španej Doliny. Čo bolo prvé, ťažko povedať. Na neďalekom gemerskom Špaňom Poli sa našli populnicové urny, ktoré obsahovali aj ozdoby z bronzu a železa, svedčiacie o dobe bronzovej. Našli sa však aj strieborné mince, pravdepodobne z neskoršej doby.¹⁰ Meno Špania sa vyskytuje na Slovensku niekoľkokrát, vždy v rudonosných oblastiach a vždy spojené s baňami. Pozostáva zo sanskritského Sa 'S' a Ta. panam 'bohatstvo' alebo 'minca', a znamená 'Dolina s Bohatstvom' čiže Bohatá Dolina, alebo Dolina, kde sa razili mince. A takýchto dolín bolo niekoľko: Špania Dolina na Banskom potoku, zvaná tiež Baňa, na východnej strane Kremnických vrchov nad Banskou Bystricou, kde sa dolovala meď; Špania Dolina na prítoku Tichého potoka nad Podbanským, kde sa kopala meď; Španie Pole pri prameni riečky Španie, ktorá tečie „Banskou Dolinou“ do rieky Turiec; Španopol'ský mlyn na rieke Turiec. V týchto menách slovo 'špania' je prakticky synonymom slova 'banská', ale v prípade Španej Doliny nad Banskou Bystricou sa slovo 'banská' zrejme v novších dobách vyslovovalo ako 'pánska' a mylne prekladalo do maďarčiny ako Úrvölgy, čiže Panská Dolina.¹¹

Zo Španej Doliny vozila sa meď na ďalšie spracovanie do Kremnice, kde sa časom vyvinula mincovňa. Cesta bola namáhavá a záprahy sa museli meniť. Tak sa pri ceste pred začiatkom stúpania na Kremnické vrchy vyvinula osada Tajov, dedina vozatájov. Po strmom výstupe cesta pokračovala hrebeň Kremnických vrchov nie ďaleko na sever od Veľstúru, v

mieste, kde v modernej dobe bol vykopaný tunel pri Skalke. Hrebeň bol teda dobre známy starým prospektorm, banikom a vozatájom. Jeho smer z juhu na sever mu dodal posvätnosť. A v tom spočívala tá najpravdepodobnejšia príčina, prečo jeho južný a najvyšší vrchol si získal náboženský význam a prilákal pútnikov a asketických turaví, ktorí sem prišli po ceste spásy - turija, aby tu vebili Vlasatého Boha Velesa, Boha Prvej Príčiny - Veľstúra v jeho rôznych podobách.

BOH KUBERA/MANDIRI A JEHO SALAMANDRA

V PODZEMÍ BANSKEJ ŠTIAVNICE

Jedným z mnohých podôb Veľstúra bol Kubera, boh podzemného bohatstva. Zlaté, strieborné a medené žily boli jeho podzemným rajónom a k nemu sa obracali prospektori a baníci starodávnej dravidskej Indie a po nich aj rani slovenskí ťachtári. Otázkou je, akým spôsobom sa starodávni dravidskí prospektori dozvedeli o tých alebo oných ložiskách zlata, striebra, medi a cinu v neznámej rudonosnej Uhorskej krajine pod Tatrami a nad Dunajom, ktorú oni pomenovali Slovenikam, teda Zem Slovenov?

Jedným z mien boha Kuberu v dravidských jazykoch bolo a je meno Mandiri, ktoré ho popisovalo ako toho, 'Ktorý predpovedá' to, čo je skryté, čo je na prvý pohľad neviditeľné.¹² V jeho podzemnom rajóne všetko bohatstvo bolo neviditeľné a prospektor sa musel priučiť znakom v podobe kameňov, rastlín, živočíchov atď., ktoré na to bohatstvo poukazovali. Jedným z takých ukazovateľov boli zlaté škvryny salamandry, z genusu Ambystoma, ktorým z dnes zabudnutých dôvodov sa hovorí „Mýtická jašterica“ a tej sa pripisuje schopnosť žiť aj v ohni. V afrikaančine sa salamandre dokonca aj hovorí vuurvreter, čo znamená 'ohňožrut', alebo aj vuurgees, 'duch ohňa'.¹³ Túto mytologickú schopnosť je dosť ťažko pochopiť v prípade obojživelníka, ktorého larvy po ich zrode prechádzajú aquatickým štádiom v podzemných vodách a jarkoch potenciálnych zlatonosných baní.¹⁴ No mytológia aj v jej zdánlivo najfantastickejších prípadoch obyčajne máva vo svojom jadre zrnko pravdy. Potvrďuje to hneď afrikaanské vuursalamander, doslova 'salamandra s ohnivými škvrynami'.¹⁵ Prečo práve afrikaančina? Nuž preto, lebo tento jazyk sa vyvinul v Južnej Afrike z holandčiny, ale pod silným vplyvom Queenov (Otentottu alias Hottentoti) a Indonézancov, ktorých jazyky sa sformovali v dlhodobom styku s dravidskými prospektormi, zlatokopmi, obchodníkmi a kňazmi.¹⁶

V tomto prípade zaiste ide o zlaté škvryny, ktoré zobia čierne telo salamandry. Veď zlato

by ani nebolo použiteľným drahým kovaním, keby neprešlo ohňom kovoliatcov, a tých naši najstarší slovenskí baníci poznali pod tamilským menom 'taviči', čo je len odvodeninou z tamilského taviři. A od nich sa naši dávni predkovia naučili, že tu ide o jednu z kvalít boha Kuberu pod jeho menom Mandiri. Jedným zo synonym mena Mandiri je tamilský Šukkirana a ten je nositeľom významu 'ohňa'. Takže salamandry sú spojené so zlatom a s ohňom nielen mytologicky, ale aj sémanticky a tamilské mandiri je v skutočnosti druhou časťou slova salamandiri alebo salamandra.

Navyše, skutočnosť, že salamandra, ktorej zlaté škvryny ju spájajú s farbou v ohni taveného zlata, sa rodí a prvé, larválne štádium preživa v podzemných vodách zlatých žíl a jarkov, je podchytená vo význame tu použitého tamilského slova pre 'vodu' šalam.¹⁷ Tamilské šalam pre vodu, v spojení s tamilským mandiri pre oheň a pre 'to, čo predpovedá' a 'to, čo je skryté', čo je na prvý pohľad neviditeľné, tvorí dravidskú kombináciu šalam-mandiri. Z nej sa postupom času vytvorilo slovenské meno salamandra pre obojživelníka narodeného vo vode a predpovedajúceho tavené zlato, ktorý je centrálnym idolom banskoštiavnického festivalu Salamander. Salamandra je doslova 'Vodnárou predpovedajúcou objav ohnivého zlata'. Toto chápanie salamandry - veštkyne potvrdzuje aj jej synonymum agama, s menom založeným na tamilskom agamam a s významom 'toho, čo sa má stať'.¹⁸ V tomto zmysle Afrikaans uplatňuje názov kog'gelmander v zmysle 'mimika vešťača/predpovedača' na modrohľadého jaštera akkedis salamander, ktorý natáňovaním hlavy dohora predpovedá dážď.¹⁹ A salamandre, ako som už povedal, sa tiež

hovorí vuurgees, kde slovo gees v zhode s dravidským mandiri podáva 'viziú' čiže predpovedá.²⁰ Dravidská Šalam-mandiri a jej slovenská (aj inojazyčná) dvojníčka salamandra je teda tým najstarším kľúčom k vzniku a k bohatstvu mesta Salamandry, pôvodne zvanému tamilským menom Bana Šemaniti, v zmysle 'Rezerva zlata', dnes Banská Štiavnica. Zdar Boh!

ZA SALAMANDRAMI DO HODRUŠE

Z dostupnej literatúry o histórii zlatokopectva a baníctva v okolí Banskej Štiavnice nie je mi jasné, kde, v ktorej bani, šachte alebo štólne by mohol byť jeho presný počiatok. Samozrejme, nejde mi tu o počiatky nemeckého baníctva v druhej polovici 12. storočia, ale o počiatok slovenského alebo dravido-slovenského baníctva v dobách takmer rozprávkových, v dobách salamandry. Také počiatky, niekedy v ranej dobe bronzovej, sa v zápisoch ani nedajú očakávať. Odvážim sa však vydedukovať ten počiatok z miestnych topografických názvov.

Salamandry sa rodili v zlatonosných jarkoch, kde slovo jark pochádza z tamilského jaru pre 'rieku' a slovenskej diminutívnej koncovky -ok. Potokom spojeným s baňami sa v Honte dodnes hovorí jark. A takých jarkov, kde sa v dávnych dobách ryžovalo zlato, je v okolí Banskej Štiavnice veľa. Meno jark sa tu uplatňuje aj na umelé náhonové a spojovacie kanály medzi vodnými nádržami zvanými nemeckým tajchy.²¹ Banská Štiavnica však vďaka za svoje dravidské meno Šemaniti, vo význame 'Rezerva zlata', až do doby, keď sa to bohatstvo v rezerve už poznalo, čiže nie v dobe, keď salamandry veštli a pastierovi pomohli objaviť prvú nugetu zlata.

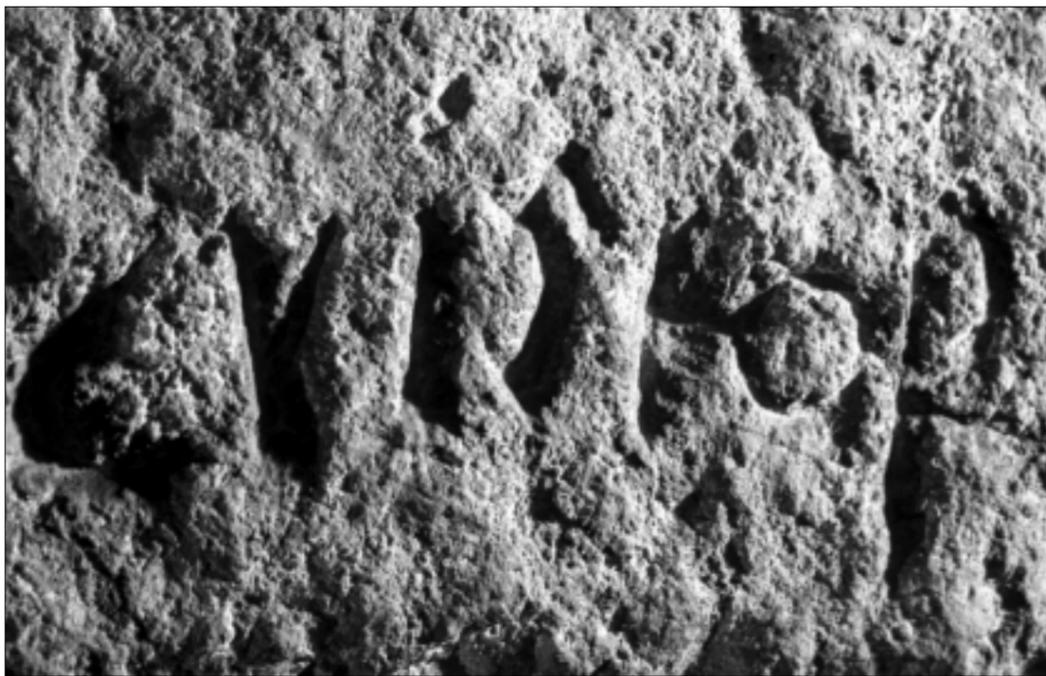
Názvy typu Horná roveň, Strieborná, Šachta Max, Žila Špitaller, Žila Terézia, Šachta Žigmund, Svätotrojická dedičná štólňa, Štőlňa Michal, Šachta Gábor, Jergištőlňa, Šachta Kaufhaus, Šachta Ferdinand, Goldfus, Štőlňa Mikulaj, Banská Belá, Žila Jozef, Žila Bieber atď., ba aj Zlatý vrch zvaný Kolberg sú ľahko zrozumiteľné a teda nedávajú, a preto neprichádzajú do úvahy. Ba ani Štőlňa Glanzenberg, ktorá sa honosí erbom s dvoma salamandrami, nás neprivedie k miestu, kde dve povestné salamandry predpovedali výskyt zlata.

Nezostáva nám než siahnúť po šachte, ktorej menu nikto nerozumie, čo zaručuje jeho starovekosť, a tou je Bana Hodruša (teraz Baňa), dnes vo vlastníctve skúseného baníka a ochránára baní aj banskej prírody Richarda Kaňu, ležiaca nejakých 23 km na západ od stredu Banskej Štiavnice. Starobylosť tohto mena potvrdzuje názov Hodruškého potoka ako aj uplatnenie názvu Hodrušká hornatina pre sústavu kopcov, kde sa nachádza najväčší počet starých baní na západ od Šemaniti (Banskej Štiavnice) v Hontianskej stolici.

Na jej severovýchodnom konci, neďaleko Zlatého vrchu (849,7 m) zvaného Kolberg (doslova -

Vchod do Štőlne Glanzenberg v Starom meste, Banská Štiavnica. Foto: Dr. Cyril Hromník, 10Se2010

Najstarší známy nápis v Banskotiavnických baniach v Hodruši. Objaviteľ a foto: Richard Kaňa.

Žiarivý alebo Lesklý vyskytuje sa osada Vindišlajtna, s názvom založeným na jednom z najstarších známych mien pre Slovincov/Slovákov, na Gréckmi používanom, ale historikmi zatiaľ nevyvetlenom termíne Veneti. Tu zrejme použité nemeckými baníkmi vo forme Vindi (Wenden) s významom 'Osada venetských (slovenských) robotníkov'. A zaiste nie je bezvýznamné, že podobne konštituovaný miestny názov Windischdorp označoval aspoň do roku 1808 aj osadu na zlatonosnom Kremnickom potoku v južnom susedstve starobylej Kremnice (Kerimaniti) v Tekovskej stolici, dnes zvanú Horná Ves.²²

V slepej stólne Bane Hodruša sa našiel zatiaľ jediný nápis objavený v banskotiavnickom podzemí. Objaviteľ Ing. Richard Kaňa v tom nápis vidí rok 1510, ale ani písmeňam vyzerajúcim ako CY pred, ani neznámenu znaku za touto číslicou zatiaľ nikto nerozumie. Pochybovať sa dá aj o posledných dvoch symboloch v cifre 15?, a posledný znak za touto cifrou je úplne neznámy. A keby aj ten rok 1510 bol platný, zaiste by nás neprivedol do doby salamandier veštiacich zlato. Ani nemčina, ani maďarčina, ba ani domorodá a starodávna slovenčina nám tu nepomôže.

Rozlúštenie názvu Hodruša nájdeme jedine v jazyku jej objaviteľa a prvých prospektorov-baníkov hovoriacich jedným z dravidských jazykov. Tam nájdeme slovo hoda s významom 'určitý druh veľkej jašterice', v plurálovej forme hodar vo význame 'veľkých jašteríc určitého druhu'.²³ A to nás navádza na stopu banskotiavnických jašteríc, ktoré predpovedali a pastierovi Náčoví ukázali, kde má objaviť zlato.

Druhú časť mena Hodruša rozpoznáme v tamilskom úšsam s niekoľkými vzájomne tematicky prepojenými významami: 'znamenitosť', 'výbornosť', 'to, čo je významné', 'bohatstvo' a 'špeciálny periodický festival blaženosti spásy'.²⁴ Takže názov Hodruša, pozostávajúci z tamilských slov hodar a úšsam, doslova popisuje túto banskú oblasť ako 'miesto Veľkých jašteríc bohatstva', 'miesto Veľkých a znamenitých jašteríc', alebo 'miesto

Veľkých a vynikajúcich jašteríc'. A týmto neobyčajným jaštericiam sa hovorilo, ako som už ukázal, tamilsky Šalam-mandiri a slovensky Salamandra v zmysle 'Vodnárika predpovedajúca objav ohnivého zlata'.

Tak prichádzame k záveru, že Hodar-ušsam alebo Hodruša je skoro bezpochybnou tou prastarou lokalitou, kde v dávných časoch doby bronzovej (cca. 3-2. tisícročie pred Kristom) vodné, ale mytologicky ohňovzdorné salamandry upozornili dravidských prospektorov a ich slovenských baníckych šachtárov (podzemných vozíčkarov, z tamilského šakatom pre vozík) na prítomnosť zlata v podzemných žilách a jarkoch Hodrušskej hornatiny. Tam sa zrodila aj povest' o slovenskom pastierovi, ktorého dve salamandry naviedli k objavu prvého zlata v Zlatom Honte. Nie je však ojedinelá.

V južnej Afrike, ktorej zlato skryté pod zemou svojho času tiež prilákalo dravidských prospektorov, nachádzame podobné povesti alebo poverby o jaštericiach genusu agama, čiže salamandra, ktoré boli nositeľmi životne dôležitých posolstiev a informácií. Tak Quenaovia severného Kapska verili, že prospektori tzv. „Ranej rasy“ sa časom stratili, lebo sa premenili na jašterice toho istého druhu.²⁵ Na druhej strane, povesti Zuluov informujú, že Boh Unkulunkulu použil salamandru ako posla k ľuďstvu so zvesťou, že každý človek musí zomrieť.²⁶ A smrť bola baníkom vždy nablízku.

V tomto duchu aj názov Hodar-ušsam alias Hodruša popisuje s baníctvom a smrťou spojený náboženský 'špeciálny periodický festival blaženosti [večnej] spásy' a ten je bezpochybnou tým pravým a počiatočným dravidským jadrom banskotiavnického festivalu zvaného Salamander. Preto sa v hymnickej piesni Šemaniti-ckých (štiavnických) baníkov dôstojne spieva:

*Zdar Boh hore, smrť nám kynie,
šachta volá, kahan už tie.
Smrtonosné živly bane,
tie zráňajú naše dlane.
A ty, dievčatko, nezúfaj,
baníkom zomrieť ma nechaj,
v nebesá povzniesť sa, v raj, v raj,
Boh, zdaru daj,
Boh, zdaru daj, Boh, zdaru daj!*

POZNÁMKY

1. Agricola 1556/1950, De Re Metalica, s. 119 n. 14.
2. Matunák, Z dejín slobodného, s. 17.
3. Majtán, Názvy obcí na Slovensku, s. 407-8.
4. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 315, 409.
5. Kittel, F. 1894/1982. A Kannada-English Mission Book & Tract Depository, s. 1687.
6. Majtán, Názvy obcí na Slovensku, s. 216.
7. Matunák 1928, Z dejín slobodného, s. 17, 20.
8. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 181, 176, 499.
9. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 316, 545, 409.
10. Botto, Letopis Matice Slovenskej 9, s. -34-. Cit. in: Polla, Archeológia na Slovensku, s. 89.
11. Majtán, Názvy obcí na Slovensku, s. 107.
12. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 532.
13. Bosman, D.B. & Van der Merwe, I.W. & Hiemstra, L.W. 1961. Tweetalige Woordboek. Afrikaans-Engels. 4th ed. Elsiesrivier: Nasionale Handel Drukkery, s. 620.
14. The American College Dictionary. 1953. Ed. by Clarence L. Barnhart. New York: Random House, s. 1070.
15. Bosman et al. 1961, Tweetalige Woordboek, s. 619.
16. Hromník, C.A. 1981. Indo-Africa: Towards a New Understanding of the History of Sub-Saharan Africa. Cape Town: Juta; Hromník, C.A. 2003. Hromník's explorations in Indo-African and other history: An anthology of writings (Published, censored, suppressed, editorially distorted and unpublished). Vés Mir: Samizdat C de Skyth.
17. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 274.
18. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 63.
19. Bosman et al. 1961, Tweetalige Woordboek, s. 450, 31, 261.
20. Bosman et al. 1961, Tweetalige Woordboek, s. 152.
21. Banská Štiavnica. Pamflet vydaný pre mesto Banská Štiavnica Štúdiom HARMONY Banská Bystrica, 2005, s. 4.
22. Majtán, Názvy obcí na Slovensku, s. 445.
23. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 253.
24. The Lifco Tamil-Tamil-English Dictionary, 1978, s. 106, 292.
25. Bleek, W.H.I. & Lloyd, L.C. ed. 1911. Specimens of Bushman Folklore. London: G. Allen, s. 215.
26. Callaway, H. 1868-1870. The Religious System of the AmaZulu. Springdale: Springdale Mission Press. Reprint: Cape Town: C. Struik, 1970, s. 138.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík. – Šéfredaktor: Teodor Križka. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Demokracia alebo separatizmus a rasizmus?

Posledné udalosti v štáte Izrael, ktoré otriasli aj základmi tohto židovského štátu, vyvolávajú veľké obavy v celom demokratickom svete. Všetko sa začalo v decembri 2010 vyhlásením Washingtonu, (8. 12. 2010), že upustil snahu zmrazenia kolonizácie na okupovaných územiach Palestíny, pretože Izrael nerešpektuje požiadavky USA a bude pokračovať v kolonizácii napriek požiadavkám palestínskych predstaviteľov. No Washington zároveň oznámil, že bude pokračovať v snahe docieľiť pred letom 2011 mierovú dohodu medzi Izraelom a Palestínou. Vedúci hnutia Palestíncov upozornili, že za takejto situácie nepriameho rokovania medzi Izraelitmi a Palestíncami nebudú môcť nikdy docieľiť ich slobodu.

Samozrejme, toto nové stanovisko je veľkým ústupom prezidenta Baraka. Dôkazom je aj skutočnosť, že aj separátne stretnutia Saeba Erakata s Hillary Clintonovou a stretnutie Ehouda Baraka s predstaviteľmi obrany USA nič nezmenili. A ani stretnutie Georgea Mitchehlla s M. Abbasom v Ramalahu nepoznalo izraelské stanovisko. Naopak. O pár dní nato okolo 300 izraelských rabínov vydalo vyhlásenie, v ktorom požadujú od občanov „židovský separatizmus.“ Títo rabíni hnutia Saefed zakazujú židovským veriacim občanom prenájať či dokonca predať byty alebo domy nežidovským občanom. Taktiež zakazujú ženám akékoľvek vzťahy z mužmi arabského pôvodu, aj keď sú občanmi štátu Izrael.

Tieto vyhlásenia prekvapili aj mnohých Izraelitov a dokonca bývalý ministerský predseda a minister obrany Izraela Ehud Barak to označil za „vlnu rasizmu, ktorá hrozí, že posunie izraelskú spoločnosť do nebezpečnej pozície.“ Mladí, ultranabozní členovia Saefedu skandovali „Smrť Arabom.“ Napriek tomu, že toto hnutie je predstaviteľom izraelského konzervatizmu, ktorý je v Izraeli v menšine, prieskum verejnej mienky potvrdil, že 44% občanov Izraela podporuje tieto rasistické požiadavky. A aj keď ministerský predseda Izraela Benjamin Netanyahu nepodporuje toto hnutie, mnoho ďalších podobných akcií prebieha v celom štáte. No nielen to. Nanešťastie veľká časť Izraelitov obviňuje za túto situáciu Arabov a moslimov žijúcich v krajine, ktorú podľa nich Boh určil alebo dokonca daroval Izraelitom. Nuž a táto realita zapríčiňuje neistotu a veľké obavy arabských občanov Izraela.

Takúto situáciu rozhodne nepropagoval Theodore Herzl, geniálny autor vo svojej práci „Židovský štát“, ktorú napísal v roku 1896. Jeho vízia Izraela bola rozhodne na vtedajšiu dobu skutočne moderná. Herzl o tomto štáte napísal: „Každý občan má v tomto štáte taktiež úplnú slobodu vierovyznania, rovnako aj národnosti. A v prípade, ak vyznávač inej viery alebo občan inej národnosti žije u nás, my mu zaručíme čestnú bezpečnosť a rovnosť práv.“

Bohužiaľ, história potvrdzuje úplne iný chod udalostí. Napriek tomu, že Izrael je oficiálne demokratickým štátom, akcie jeho predstaviteľov to nepotvrdzujú. Od samotného počiatku svojho vzniku, keď nasilu vyhnal tisíce Palestíncov zo svojho územia a ktorí dodnes už tretiu generáciu žijú v táborech v okolitých krajinách, Izrael nepripustí návrat ich potomkov. Nuž a po vojne roku 1967 vojensky okupuje veľké územie Zajordánska a Gazu, kde protiprávne buduje židovské usadlosti.

Možno takýto štát, ktorý okupuje územie iného národa, konfiškujú jeho majetky a buduje na nich svoje usadlosti, nazvať demokratickým? Štát, ktorý len pred niekoľkými dňami (9. 1. 2011) zbúral v arabskom východnom Jeruzaleme hotel, aby mohol na jeho mieste vybudovať 20 nových usadlostí určených pre židovských občanov i napriek protestom Washingtonu, ale jeho hovorca Mark Regev zaručuje, že Izrael je rozhodnutý pokračovať v snahe o dohodu historického mieru s Palestíncami?

Táto viditeľná a nekonečná hra slov predstaviteľov Izraela k nijakým pozitívnym výsledkom nevedie. Naopak, vyvoláva novú náladu v ostatnom svete. Nečudo. A tak určité krajiny začínajú oficiálne uznávať Palestínu s hranicami z roku 1967 ako štát so všetkými znakmi suverenity, vrátane diplomatických zastúpení. Zatiaľ tak učinila Brazília, Argentína, Uruguaj. Dokonca aj Catherine Ashtonová, reprezentantka európskej diplomacie, vyhlásila, že súčasná izraelská koalícia kontrolovaná ultrapravicou, zabránila tomu, aby sa zastavila kolonizácia, ktorá je ilegálna a škodí mierovému riešeniu vzťahov Izraela a Palestíny. Palestínsky ministerský predseda Salam Fayyad očakáva, že aj ďalšie krajiny sveta budú toto gesto uznania Palestíny nasledovať.

Reuter, Agence France-Presse, Le Devoir

Preložil TIBOR KOVALIK

Čítanie zo zahraničnej tlače Slovenský rozhlas 5. januára 2011: „Totálna amnézia v Srbsku ohľadne balkánskych vojen je dosť bežná - niektorí mladí ľudia však búrajú hradbu mlčaní. Správa pokračuje citovaním niekoľkých vybraných informácií pripomínajúcich zverstvo Srbov počas balkánskej vojny a výrokov mladých Srbov, ktorí o

Amnézia v Srbsku

nich už nič nevedia s dodatkom, že niektorí mladí ľudia však na to „zabudnúť“ nechcú.

Fajn. Ceníme si to a naozaj netreba zabúdať na zverstvá. Vojnové, ale i tie nevojnové. Ale zároveň si myslím, že keď niekto povie „A“, mal by dodať aj „B“.

Len na pripomenutie iná správa. „Rada Európy: Kosovský premiér bol hlavou zločineckého gangu TASR 14. decembra 2010. Kosovský premiér Hashim Thaci údajne stál v 90. rokoch na čele zločineckého gangu, ktorý sa podieľal na vraždách, násilnostiach a obchodovaní s ľudskými orgánmi. Uvádza sa to v koncepte správy určenej Parlamentnému zhromaždeniu rady Európy (PZRE).“

Podotýkam, že pokiaľ ide o slovičko „údajne“ v tomto texte, zdá sa mi, že bolo použité iba zo slušnosti, prípadne na základe prezumpcie nevinny. Každý normálne uvažujúci človek pochopí, že ak ide o človeka, ktorého aj jeho spolubojovníci poctili prezývku Had, spomínaná „údajnosť“ hraničí s istotou.

Nechceme obhajovať zverstvá, ktoré sa odohrali v Srebrenici a inde v bývalej Juho-slávii. Počas každej vojny sa z ľudské spoločnosti vyplavuje na povrch špina. V nacio-

nálne alebo rasovo motivovaných vojnách sa vynára práve tá najhnusnejšia a najodpornejšia. Ale bolo by načase, aby sa poodkryl závoj nad balkánskym konfliktom, aby sa ukázalo, komu vyhovovalo, aby sa Srbom nasadila psia (či dokonca vlčia) hlava. Kto potreboval predviesť celému svetu, kto je tu v tomto čase pánom. Ktoré agentúry zapracovali a huckali národy na oboch stranách frontovej línie. A kto to všetko financoval a koľko na tom zarobil.

Odsúdime teda zvrských Srbov, ale odsúdime aj zvrských Albáncov a zvrských Chorvátov... a tiež zvrských Palestíncov a Izraelcov a...

Ale povedzme presné čísla, koľkých civilistov ktorí vojaci zmasakrovali a utýrali. Kto to začal. Čo bolo popudom.

A keď už sa šidlo vyklúje z vreca, tak už konečne odsúdime tých, čo to z pozadia celé spískali a napratili si vrecká.

Pretože, nič si nenahovárime, v každej vojne ide o peniaze a válovy. Krásne idey a heslá sú pre ovládateľné masy vykonávateľov pokynov a povelov novodobých a dnes už vysoko sofistických Harpagonov.

A naozaj už iba maličká úvaha na koniec: Nebol prieskum amnézie mladých Srbov - samozrejme „úplne náhodne“ - načosovaný (prípadne narýchlo zbúchaný) len vďaka spomínanej správe o premiérovi Kosova, určenej Parlamentnému zhromaždeniu rady Európy?

DUŠAN BRINDZA

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa
vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41,
841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214,
e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102
alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. –
Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk –
www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva
kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Autori knihy „Drucker na každý deň“ vyslovujú názor, že „od dôb veľkej hospodárskej krízy sa považuje nezamestnanosť ako za endemickú, tak i za najnebezpečnejšiu chorobu modernej spoločnosti a ekonomiky“ (2, s. 201).

Pozrime sa teda z tohto hľadiska na vývoj nezamestnanosti na Slovensku v porovnaní so svetom v období rokov 2005 - 2010.

Rýchly ekonomický rast Slovenska v roku 2004 a následne aj v roku 2005 sa odzrkadlil v tvorbe nových pracovných miest. Podľa Štatistického úradu pracovalo v 2004. roku 2 177 400 a v druhom kvartáli 2005. roku 2 196 800 ľudí.

Súčasnne klesla nezamestnanosť. Podľa výberového zisťovania pracovných síl bolo bez práce v druhom štvrtroku 2005 až 425,3 tisíc, t. j. 16,2% osôb produktívneho veku. V rovnakom období roku 2004 predstavovala nezamestnanosť 18,5 %. Slovensko malo v EÚ druhú najvyššiu priečku.

Ekonomovia očakávali, že v nasledujúcich dvoch, resp. troch rokoch bude rast zamestnanosti pokračovať a naopak, nezamestnanosť klesať. O nové pracovné miesta sa mali postarať predovšetkým zahraniční investori.

Miera nezamestnanosti v štvrtom kvartáli 2005 poklesla na 15,3% a v prvom kvartáli 2006 na 14,9%, čo bola úroveň, ktorá sa dosiahla prvýkrát od roku 1999. Tieto údaje vykazoval Štatistický úrad o nezamestnanosti prostredníctvom štatistického prieskumu.

Na základe metodiky Eurostatu mali sme v roku 2005 mieru zamestnanosti 57,7%. Spomedzi našich susedov bolo to druhé miesto za Českom, ktoré malo zamestnanosť 64,8%. Podľa tej istej metodiky bola v roku 2005 miera nezamestnanosti Slovenska 16,3%, čiže boli sme takisto na druhom mieste, t. j. za Poľskom s mierou 17,7%. V druhom kvartáli 2006 klesla naša nezamestnanosť na 13,5%, čiže na sedemročné minimum roka 1994.

Údaje potvrdzujú, že Slovensko neustále zápasilo s vysokou nezamestnanosťou, najmä dlhodobou, na ktorú nás upozorňovali ako na najväčší ekonomický problém i medzinárodné inštitúcie.

Podľa Eurostatu predstavovala miera nezamestnanosti v 27 členskej Európskej únii v novembri 2007 6,9%, keď

bez práce bolo 16,4 milióna ľudí. V medziročnom porovnaní táto mierne klesla, keď v roku 2006 dosahovala 7,7%, t. j. 18,3 milióna ľudí. V eurozóne činila v novembri uvedeného roka 7,2%.

Najvyššiu nezamestnanosť v Európskej únii evidovalo v novembri 2007 Slovensko (11%), pritom druhé miesto patrilo Poľsku (8,5%). Najnižšiu mieru nezamestnanosti zaznamenalo

MIKULÁŠ SEDLÁK

Nezamestnanosť - najpálčivejší problém trhového hospodárstva Slovenska

Holandsko (2,9%) a Dánsko (3,2%). Česko malo 4,8% a Maďarsko 7,3%.

Nezamestnanosť Slovenska v roku 2008 klesala. V druhom kvartáli dosiahla 10,1%. Jej priemerná úroveň za rok bola 9,4%.

Koncom roka 2008 pribúdali podniky, ktoré sa sťažovali na to, že im ubúdali zákazky, a že museli začať prepúšťať ľudí. Hospodárska kríza rýchlo zastierala roky pozitívneho vývoja v nezamestnanosti.

Nezamestnanosť v roku 2009 prudko rástla. Už prvý mesiac v roku 2009 prichádzali ľudia o prácu. Prepúšťanie zamestnancov sa zrýchľovalo. Nezamestnanosť sa šplhala k starým hodnotám. Vrástla vo všetkých okresoch.

V roku 2009 padla psychologická hranica nezamestnanosti. Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny dosiahla evidovaná nezamestnanosť ku koncu marca 2009 10,33%. Oproti rovnakému obdobiu pred krízou bolo v marci 2009 viac o takmer 76 tisíc disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Znamenalo to zvýšenie počtu nezamestnaných na 274 tisíc, čiže bezmála o dve pätiny.

Najvyššia, t. j. tridsaťpercentná nezamestnanosť existovala v okresoch Rimavská Sobota a Revúca. Z krajov boli na čele Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj.

Miera nezamestnanosti eurozóny v marci 2009 bola 9,1%. Vyššiu mieru ako Slovensko mali Španielsko, Litva a Lotyšsko.

Ku koncu júna 2009 sa dostala u nás nezamestnanosť na rekordných 11,81%. Počet ľudí bez práce predstavoval 313 076, čo bola najvyššia úroveň od januára 2006. V júli 2009 evidovali úrady práce 12,07% nezamestnaných. (5)

Ďalší pád slovenskej ekonomiky v treťom štvrtroku 2009 ťahal so sebou do mínusu i zamestnanosť, ktorá sa re-

vaniu minimálnej mzdy, ktorá rast nezamestnanosti viac podporí.“ (1)

Hoci naša ekonomika v prvom štvrtroku 2010 vzrástla, rástla aj nezamestnanosť, ktorá sa vyšplhala na 15,1% a bez práce bolo cez 400 tisíc ľudí. Bolo to o 130 tisíc viac ako minulý rok. Ekonomovia sa pritom vyslovovali, že nezamestnanosť sa stabilizovala. Medzi prvým a druhým

rozón nezamestnanosť v júli 2010 v porovnaní s júnom tohto roka bola na 10,0%, resp. na 9,6%.

Najvyššiu nezamestnanosť v únii malo v júli 2010 Španielsko (20,3%), za ktorým sledovalo Lotyšsko (20,1%). Nezamestnanosť na Slovensku bola v poradí piata (15,0%). Najnižšiu malo Rakúsko (3,8%).

Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny z 20-teho septembra 2010 miera nezamestnanosti na Slovensku v auguste klesla na ročné minimum 12,19%. Počet ľudí, ktorí mohli nastúpiť do zamestnania, sa znížil na 327 467. V septembri tohto roka ich počet však stúpol na 377 tisíc. Z nich 182 011 nezamestnaných si nevedelo nájsť prácu dlhšie ako rok. Analytici zároveň predpokladali, že evidovaná miera nezamestnanosti sa pod hladinu 12 percent do konca roka 2010 nedostane.

Príležitosť pre prácu absolventov škôl bola v roku 2010 najhoršia za posledných osem rokov. V septembri 2010 bolo bez práce 35 285 absolventov, z toho 6 479 z vysokých škôl, kým ich počet roku 2004 činil 26 324. Najnižší počet bol roku 2007, t. j. 19 134 absolventov. (6)

Nielen názory odborníkov, ale aj prieskum eurobarometra ukazuje, že občania EÚ pokladajú nezamestnanosť za najpálčivejší problém. Počet ľudí bez práce je podľa Európanov stále vážnou otázkou v jednotlivých krajinách. Až 48 percent ľudí v únii označilo nezamestnanosť za najväčšie zlo svojich štátov. Na Slovensku je strach z nej ešte citeľnejší. Ako najväčší problém v krajine vníma nezamestnanosť 64%. Až 91% ľudí u nás označilo situáciu v tejto oblasti za „úplne zlú“, kým v únii to bolo 83% ľudí. (3)

LITERATÚRA

1. Boldocká, S.: Sme na čele. V raste nezamestnanosti. Bratislava: Hospodárske noviny, 30.3.2010.
2. Drucker, P.F.- Maciariello, J.: Drucker na každý deň. Praha: Management Press, 2009.
3. Folentová, V.: Máme najnižšiu schopnosť konkurovať. Bratislava: Sme, 10. 9. 2010.
4. Jančík, L.: Ekonomické tieni nezamestnanosti. Bratislava: Sme, 5. 6. 2010.
5. Krajánová, D.: Fico regióny nevyrovnal. Bratislava: Sme, 2. 7. 2010.
6. Pejko, M.: Po škole? Šanca na prácu je 1 k 25. Bratislava: Hospodárske noviny, 20. 10. 2010.
7. Rybárová, E.: Bez práce je čoraz viac Európanov. Bratislava: Sme, 5. 6. 2010.

Každý pochopí vetu: „Z výletu som sa vrátil, lebo ma tlačili topánky“. Mnohí to skúsili na vlastnej koži, a tak si presne vedú predstaviť, čo to značí, keď tlačia topánky. Ak však po-viem, že „výdavky vlády ovplyvňujú úrokovú mieru“, už len veľmi malý výsek populácie pochopí význam tohto tvrdenia a porozumie mu. Chýba mu spôsob väzby medzi úrokovou mierou a výdavkami vlády.

Najlepšie by bolo, keby ten, kto chce tomuto výroku porozumieť, ovládal matematiku. Táto relácia sa dá veľmi eklatantne vyjadriť matematicky.

Žiaľ, nevedia to ani súčasní politici s naivnými ekonomickými vedomosťami. Inak by sa ne-uspokojili s tým, že nám hovoria, aký je deficit rozpočtu vlády (nie štátny rozpočet - vidíme ako ľahko vláda mení rozpočet, keď sa dostane k moci) a pritom vôbec nevyužívajú monetárnu politiku (robí ju NBS).

Povedal som: súčasní politici. Mal som totiž dobré skúsenosti hneď po „zamatovej“ revolúcii. Protagonistami, ako vieme, boli V. Havel, M. Kňažko a J. Budaj. Ani jeden nebol ekonóm.

Neboľo to vždy tak. Pri náhradách a reštitúciách po 1. svetovej vojne a aj po 2. svetovej vojne bol veľkán ekonóm J. M. Keynes a politici mali s ním veľké problémy. Zvíťazili totiž jeho argumenty. Ďakovali mu Nemci. Píšu o tom hlavne odborné ekonomické knihy. Zachránil aj krajiny, ktoré prežívali krízu kapitalizmu po roku 1929. Krásne to píše R. L. Heilbroner, ame-rický ekonóm, vo svojej knihe: „Teda, keď sa ekonomický mechanizmus zastavil počas veľkej krízy, výsledkom bola nielen obrovská sociálna tragédia, ale aj absolútne zmrazený intelektuálny šok“. Z krízy ukázal cestu Keynes, jeho nová teória. Ten istý autor píše: „Keynes a jeho ekonomické idey sa zdali blízke kacírstvu“. Vedci ich nechápali. Ujali sa. Pomohli.

Roku 1989 nepadol len socializmus, ale aj kapita-

Pretrváva naivizmus z roku 1989 alebo jeho dôsledky?

lizmus. Trh a vlastníctvo, báza ekonomickej teórie Keynesa, sa stali mýtom. Píše o tom aj P. Bruckner, francúzsky filozof vo svojom diele Bieda prosperity. Finančná kríza, ktorá začala roku 2006, to iba potvrdila. A tak naše riešenia tápu. Potrebujeme nového Keynesa.

Roku 1989 sme mali (niektoré západné krajiny a bývalý socialistický blok) veľkú možnosť vziať do rúk veslá. V to som dúfal. Naši protagonisty svojou kvalifikáciou neboli na to pripravení. Nemali čo ponúknuť. Nechápali ani sociálny pohyb vtedajšej civilizovanej spoločnosti, nieto ešte ekonomickej. Ich vnímanie diania volám iba naivným ekonomicopolitickým pozitívistickým optimizmom. Viackrát som sa v diskusiách stretol s p. M. Kňažkom a s p. J. Buda-jom. Vladimírovi Mečiarovi som dokonca odovzdal grafický obraz fungovania ekonomickeho systému, ktorého tvorcom bol Keynes a hlavne S. Kuznets. Ale ani J. K. Hell nenašiel veľa pochopenia, lebo nebolo nikoho (ako to píše L. Švihran a O. Poss), kto by bol rozumel mate-matike, a tak primerane zhodnotil Hellove vynálezy.

Aj keď naše poznatky makroekonomicke „pokrivkávajú“ (ale aj Kopernik si myslel, že Zem sa otáča okolo Slnka po kruhu), nikto kto chce viesť krajinu a zasahovať do jej hospodárskeho systému, nemôže nerozumieť tejto vede (viacerí americkí prezidenti mali učiteľov ekonomicke).

Teraz môžeme uviesť tvrdenia, ktoré potrebovali doterajšie úvahy.

Makroekonomicke je základom dobrej ekonomickej politiky. Ak ju budú politici vhodne využívať, je potenciálom zlepšenia ekonomickeho blahobytu. Inak o blahobyte iba tárame. Makro-ekonomicke

môže pomôcť tvorcom politiky rozhodnúť, čo urobiť, aby sa odvrátila recesia a zabezpečiť, aby recesia bola taká krátká a taká mierna, ako je to len možné. Makroekonomicke môže tvorcom ekonomickej politiky vyznať sa v rôznych výdavkoch vlády a ich vplyve a dôsledkoch na hospodárstvo, môže pomôcť navrhnúť napríklad také druhy daní, ktoré zabezpečujú dlhodobý ekonomický rast. Makroekonomicke môže pomôcť tvorcom politiky „držať infláciu“ na nízkej úrovni a takú, aby sa ekonomika nestala nestabilná.

Práve poznatky o inflácii sú dnes najvýznamnejšími príspevkami do studnice poznatkov dnešnej makroekonomicke. Pritom musím povedať, že prax ju nedokáže ani dobre merať.

Tieto tvrdenia môžu niekomu pripadať ako banálne. Hlavne pre tých, ktorí nie sú vzdelaním schopní prijímať a osvojiť si uvedené tvrdenia, lebo im práve chýbajú logické väzby na ich pochopenie. Sú tiež viazané na matematiku.

Lepeším porozumením ekonomickeho vývoja a jeho podstaty oveľa dôkladnejšie porozumíme-me novovznikajúcej situácii. Akokoľvek urgentné sú naše problémy, pokiaľ nepochopíme ich korene, naše úsilie ameliorovať ich, skončí v nedohľadne.

Protipríkladom hlbokého pochopenia fungovania ekonomickeho systému sú Mihálove riešenia v sociálnej oblasti počas predchádzajúcej vlády, ktoré sám zrušil, keď sa stal ministrom. Rovnako je to aj s Miklošovou DPH a inými opatreniami, ktoré, ako dobre vieme, sám mno-hokrát menil. Preto je dôležité dôkladné a svedomitie skúmanie prameňov, ktoré nám umožňujú preniknúť hlbšie za prvý obraz, než aké nám poskytujú

naše povrchné poznatky. Musíme sa snažiť porozumieť faktom, udalostiam a problémom, ktoré pred nás kladie skúmanie také-ho komplexného a mnohovrstevného fenoménu akým je vznik novej spoločnosti a jej ekonomickeho systému. Musíme sa snažiť porozumieť vzťahom, aké mali ranné spoločnosti kapi-talizmu. Teda nemôžeme sa vyhnuť ahistorickému prístupu v skúmaní kapitalizmu, jeho po-čiatkov a v rozvoji. Aj to zapadá do hlbokého pochopenia „stavby“ spoločnosti. Avšak, ako nám to dokazuje naša skutočnosť, organizovaná korupcia zvyčajne vždy porazí neorganizovanú demokraciu. Človek môže špekulovať, ale ak ho chytia, musí vadiť, že cena bude vy-soká. Žiaľ u nás je to tak, že ak nás chytia, nejako sa z toho dostaneme (vd'aka súdom).

Treba si už uvedomiť, že privatizácia taká ako bola v SR a iných postsocialistických krajinách dopadla ako neštandardný spôsob získania majetku. Nie sú teraz nebezpeční? Teraz zaň pýtajú nehorázne ceny a odrádzajú zahraničných investorov. Oni sú zabezpečení. Nevytvárajú nezdravé obchodné prostredie? Prečo bolo toľko bielych koní? Civilizovaná spoločnosť je taká, kde sa rešpektujú zákony. Máme ich?

Dramaturgia chaotických pádov a oživení, ktorá začala roku 1989, nie je to, čo ľudstvo potrebuje a chce. Spoločnosť sa nemôže riadiť akými indexom NASDAQ a chápať ho ako svetlo prozreteľnosti a správať sa podľa toho, či index klesá alebo stúpa. Politici, dráždiaci nás zá-plavou škaredosti a braku, nemôžu neustále robiť chyby a omyly a nebyť nikdy potrestaní. Ich egoistická vypočítavosť sa akosi roz-búrila a posadila si do najvyšších funkcií v štáte, a tak ostatní strácajú nádej, aj keď sú slušní.

Kedy si začneme vážiť schopnosti, také velebené v období nežnej revolúcie? Za normálnych okolností by sa človek za primitívny podvod (aj privatizačný) mal dostať do väzenia. Škoda, že blahobyt sa stáva symbolickým obzorom a naivné riešenia prežívajú

JAROSLAV HUŠÁR